

Ἐρευνα

Ἡ ΕΡΕΥΝΑ ΙΔΡΥΘΗ
Τῶ 1901 ἘΝ ΟΞΦΟΡ-
Δῆ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.
ΑΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕ-
ΣΗΓΗΣΙΝ ΤΩΝ ΝΟ-
ΜΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ

Κοινωνιολογία Ἀνθρωπισμὸς Μυχιολογικαὶ Ἐπιστῆμαι.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΥΨΩΣΙΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ ΕΝΤΕΥΘΕΝ
ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩ-
ΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙ-
ΚΗΝ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΝ.

ΤΟΜ. Ε΄. — ΤΕΥΧ. Θ΄.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΠΛΑΤΩΝ Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡ. 1910

Ἡ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

[Λόγος τοῦ κ. Δρακούλη ἐνώπιον τῶν δημοδιδασκάλων τοῦ Κράτους ἐν τῇ Αἰθούσῃ τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἐργατικῶν Τάξεων τῆς Ἑλλάδος.]

Αἰσθάνομαι ἰδιόζουσαν χαρὰν διὰ τὴν συνάθροισιν τῶσαν δημοδιδασκάλων ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἐργατικῶν Τάξεων τῆς Ἑλλάδος. Θεωρῶ τὸν δημοδιδάσκαλον ὡς τὸν καλλίτερον συμπράκτορα τοῦ σοσιαλιστοῦ. Ἡ κοινωνία μαστιζέται ὑπὸ δύο πληγῶν αἰσ ὅποια ἐμποδίζουν πᾶσαν αὐτῆς πρόοδον. Αἱ δύο αὗται πληγαὶ εἶνε ἡ πενία καὶ ἡ ἀμάθεια. Τὸ ἔργον τοῦ σοσιαλιστοῦ εἶνε ἡ κατάργησις τῆς πενίας, τὸ ἔργον τοῦ δημοδιδασκάλου εἶνε ἡ κατάργησις τῆς ἀμαθείας. Εἶνε βαρυτάτη ἡ εὐθύνη τοῦ ἑνὸς ὅπως εἶνε βαρυτάτη ἡ εὐθύνη καὶ τοῦ ἄλλου. Μεταξὺ δημοδιδασκάλου λοιπὸν καὶ σοσιαλιστοῦ ὑπάρχει ἕνας ἱερὸς δεσμὸς καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ δεσμοῦ τούτου προσαγορεύω ὑμᾶς. Εὐρέθητε ἐν Ἀθήναις συνηγμένοι ἐν Συνεδρίῳ, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ Ἐθνικὸν Συνέδριον τῶν πληρεξουσίων ἐπιλαμβάνεται τῶν ἔργων του. Ἡ εὐχὴ ἐκάστου ἡμῶν, τῶν τε ἀποτελούντων τὸν Σύνδεσμόν μας σοσιαλιστῶν καὶ τῶν ἀποτελούντων τὸ Συνέδριόν σας δημοδιδασκάλων, εἶνε νὰ ἔχη ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τὴν ἐπίγνωσιν νὰ θέσῃ τὰς βάσεις νέας κοινωνίας τὴν ὁποίαν νὰ μὴ μαστίξῃ οὔτε πενία οὔτε ἀμάθεια.

Ὅπως ἡμεῖς οἱ σοσιαλισταὶ καλούμεθα εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον νὰ διανοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐργατῶν, οἱ ὅποιοι ὕσον ἀφορᾷ τὰ ζωτικώτερα τῶν συμφερόντων των εἶνε ὡσεὶ παῖδια, οὕτω καὶ σεῖς οἱ δημοδιδάσκαλοι καλεῖσθε νὰ διαπλάσῃτε τὰς καρδίας τῶν παιδῶν, οὕτως ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὲρ αὐτῶν ἡ ἀληθῆς ἀνατροφή καὶ ἡ ἀληθῆς παιδεία.

Τὸ πόρισμα τῆς συνεργασίας ἡμῶν θὰ εἶνε ὅτι θὰ χαράξωμεν τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται τὸ καθῆκον τοῦ ἔθνους μας ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς Ἀνθρωπότητος.

Ἐσυνειθίσασμεν μέχρι τοῦδε νὰ ὁμιλῶμεν περὶ δικαίων τοῦ ἔθνους μας καὶ ἡ φράσις «καθῆκον τοῦ ἔθνους» ἴσως φαίνεται παράδοξος. Ἄλλ' ἂν ἐπὶ στιγμὴν ἀναλογισθῶμεν τί ἐστὶ ἔθνος θὰ ἀνεύρωμεν ὅτι μελλοῦσα σπουδαιότητα κέκτηται νὰ γνωρίζωμεν ποῖον εἶνε τὸ καθῆκον του παρὰ ποῖα εἶνε τὰ δικαιώματά του.

Τί ἐννοοῦμεν ὅταν λέγωμεν ἔθνος; Πῶς προέκυψαν τὰ ἔθνη; Κάτι τι μυστηριώδες περιβάλλει τὴν ζωὴν ἑνὸς ἔθνους. Τὸ ἔθνος, ὅπως πᾶν μέγα ἀνθρώπινον κίνημα, ἐπήγασεν ἐκ μικροτάτων ἀπαρχῶν. Γνωρίζομεν βεβαίως ὅτι μεγάλην ἐπίδρασιν ἔχει διὰ τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἀνάδειξιν ἑνὸς ἔθνους ἡ γεωγραφικὴ καὶ κλιματολογικὴ θέσις του, ἐπίσης ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐπιμιξία. Ἄλλὰ ἡ μεγίστη δύναμις ἡ διακρίνουσα ἐν ἔθνος ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶνε ὁ χαρακτήρ του. Ἡ διάπλασις ἐθνικοῦ χαρακτήρος εἶνε μέγιστον καθῆκον παντὸς ἔθνους, καὶ εἶνε τὸ πρῶτον μέλημά του. Εἶνε ὑπερτάτης σημασίας ἵνα τὸ ἔθνος μας ἀσχοληθῇ εἰς τὸ καθῆκον τῆς διαμορφώσεως χαρακτήρος διακρίνοντος αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ περιποιούντος τιμὴν εἰς ἡμᾶς. Δὲν ἔχει τόσην σπουδαιότητα ἡ διεκδίκησις ἐθνικῶν δικαιωμάτων, ὅσῃν ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ μεγάλου τούτου ἐθνικοῦ καθήκοντος. Τὴν ἐργασίαν ἀκριβῶς ταύτην καλεῖται ὁ δημοδιδάσκαλος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, νὰ ἐπιτελέσῃ, διότι μόνον ἡ ἀριστεία παιδεία εἶνε ἡ καθοδηγοῦσα εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ καθήκοντος οἰουδήποτε ἔθνους, καὶ μόνον διὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος τούτου δύναται ἐν ἔθνος νὰ καταστῇ μέγα, τουτέστιν, ἀγνὸν καὶ νουνεχὲς καὶ συντελεστικὸν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπινου Γένους. Διὰ νὰ εἶνε ἐν ἔθνος μέγα πρέπει ν' ἀποτελῆται ἀπὸ ἀνθρώπων μὲ ἀξίαν, καὶ ἀκριβῶς τοῦτο εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας, νὰ παράγῃ ἀνθρώπους μὲ ἀξίαν, ἀνθρώπους δηλαδὴ πλουσίους εἰς κεφάλαια ἀγαθότητος, σθένους, γνώσεως, νοημοσύνης, δεξιότητος, φιλεργίας. Προορισμὸς τῆς ἐκπαίδευσέως εἶνε νὰ διακρίνωμεν τὰς ἀγαθὰς ἀπὸ τὰς φαύλας τάσεις, νὰ καταστέλλωμεν τὰ χθαμαλὰ ἐνστικτα, νὰ ἐνισχύωμεν τὰ ὑψηλά, νὰ δημιουργῶμεν νέας δυνάμεις καὶ ν' ἀνοίγωμεν νέους ὁρίζοντας. Τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς παιδείας εἶνε νὰ διατελῶμεν ἀνακτες τῶν στοχασμῶν μας. Δὲν εἶνε λοιπὸν ὀρθὴ ἡ βᾶσις τοῦ σημερινοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὸ νὰ διδάσκωνται τὰ τέκνα μας ὅτι τὰ ἰδεώδες τῆς παιδείας εἶνε ἡ ἐπίτευξις θέρων, ἀξιομάτων καὶ χρήματος, ἀλλ' ὀρθὴ βᾶσις τῆς παιδείας εἶνε ἡ συνισταμένη εἰς τὴν ἀριστερίαν τῶν μεγάλων ἰδεῶδες τῆς ἐκπαίδευσέως εἶνε ἡ διαμόρφωσις χαρακτήρος. Ὅλα ὄντως εὐθύνη

δημοδιδασκάλου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου διαπιστεύομεν τὰ τέκνα τοῦ ἔθνους! Ὁ δημοδιδάσκαλος αὐτόχρημα εἶνε δημιουργὸς χαρακτήρων καὶ διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἐπιτυχῶς τὸ δημιουργικὸν τοῦτο ἔργον του δέον νὰ ἔχη πολλὰ ἐφόδια πολυτιμώτατον ὅμως ἐφόδιον τοῦ δημοδιδασκάλου εἶνε ὁ ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ σήμερον, ἐνθα ἀνεγνωρίσθη ἡ σπουδαιότης τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν ἀφορᾷ ἡ παιδεία, ἡ θέσις τοῦ δημοδιδασκάλου ἀνυψοῦται διὰ τῆς μερίμνης τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀφυπνίσσεως τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἐξ ὅσων εἶπαν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς παιδείας ἀντιλαμβάνεσθε, ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ διάπλασις τῆς καρδίας διὰ τὴν εἶνε ἀρτία ἡ ἐκπαίδευσις. Ἡ ἀνατροφή δὲν δύναται νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴν παιδείαν. Τοῦ δημοδιδασκάλου πράγματι ἔργον εἶνε ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἔργου τῆς μητρός. Ἐν Ἀγγλίᾳ, αἱμα ἐξέλθῃ τῶν χειρῶν τῆς μητρός τὸ ὀγγλόπαις ἔχει ἤδη περατώσει τὸ ἥμισυ τῆς μόρφωσέως του. Τὸ σχολεῖον εἶνε ἡ οἰκογενειακὴ ἔστις εἰς εὐρυτέραν κλίμακα. Ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ ἀναμετρήσωμεν τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης ἡ ὁποία ἀνατίθεται εἰς τὸν δημοδιδάσκαλον. Τόσῳ ἔχει ἐδραιωθῆ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις εἶνε ἀκατανόητος ἄνευ τῆς ἀνατροφῆς, ὥστε κρατύνεται ἀπὸ τινος ἡ τάσις εἰς τὸ νὰ δίδεται εἰς τὰ σχολεῖα ὁ οἰκογενειακὸς χαρακτήρ. Ἐκ τῆς τάσεως δὲ ταύτης προέκυψαν τὰ μικτὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων μὲ διδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ὑποστηρίζεται ὅτι βελτιοῦται τὸ ἦθος τοῦ ἀρρένου ἐκ τῆς συμμαθητείας μετὰ τῶν θηλέων καὶ τὸ φρόνημα τοῦ θήλεος ἐκ τῆς συμμαθητείας μετὰ τῶν ἀρρένων. Λειτουργοῦσιν ἀριστα σχολεῖα τοιαῦτα, ἐν οἷς μαθητεύουσι παῖδες ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἀπὸ τεσσάρων μέχρι δεκατεσσάρων ἐτῶν. Τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶνε ὀφθομιμημένα κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸν σκοπὸν των, καὶ συνήθως περιβάλλονται ἕκαστον ὑπὸ μεγάλης ἐκτάσεως γῆς, περικλείουσιν δὲ ἐργαστήρια καὶ κήπους, γυμναστήρια καὶ λουτρῶνας. Ἐν γένει τὰ σχολεῖα πανταχοῦ σήμερον ἀποτελοῦσι σοβαρὸν μέλημα τῆς πολιτείας, καὶ ὄχι μόνον λαμβάνεται πρόνοια ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑγιεινάς αὐτῶν συνθήκας, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη ὅσον ἀφορᾷ τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν διακόσμησιν. Ὑπὸ τὰς ἐπόψεις ταύτας ἐν Ἑλλάδι εὐρισκόμεθα τόσον ὀπίσω, ὥστε δὲν δισταίω ν' ἀποφανθῶ ὅτι θὰ ἦτο συμφέρον τοῦ ἔθνους νὰ κατεδαφισθῶσιν ἅπαντα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους καὶ ν' ἀνεγερθῶσι νέα.

Κατὰ τὸν Σπένσερ πᾶσα ἐκπαίδευσις δέον νὰ ἀφορᾷ εἰς τὸ νὰ ἀποκτηθῇ ὑπὸ πάντων ἡ τέχνη τοῦ πῶς δεῖ ζῆν, ἀλλ' ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ὡς ἐκ τῆς ὑπαρχούσης πενίας τὰ τέκνα τῶν πλείστων γονέων—τὰ τέκνα ἰδίως τῶν ἐργατῶν—ἀποκλείονται τοῦ εὐεργετήματος τούτου, ἀντι-

λαμβάνομεθα πόσον συνδεδεμένον εἶνε τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα μὲ τὸ ἐργατικὸν ζήτημα. Ὑπὸ τὰς παρούσας βιομηχανικὰς συνθήκας ὁ πατὴρ προτιμᾷ νὰ στέλλῃ τὸ τέκνον του εἰς τὸ ἐργοστάσιον ἂντὶ νὰ στείλῃ αὐτὸ εἰς τὸ σχολεῖον. Εἶνε πρόδηλος ἡ ζημία, ἡ ὁποία ἐντεῦθεν προσγίνεται εἰς τὸ ἔθνος. Κατὰ τῆς ζημίας ταύτης ἡ πολιτεία ὀφείλει ν' ἀντιπράξῃ διὰ καταλλήλου νομοθεσίας ἀφορώσης εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλισθῶσι τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας καὶ ὑπὲρ τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Οὕτω δέον ν' ἀπαγορευθῇ ἡ χρησιμοποίησις παίδων εἰς τὰ ἐργοστάσια δέον νὰ λαμβάνεται πρόνοια ἵνα παρέχεται εἰς τὰ σχολεῖα τροφή εἰς τοὺς διδασκομένους. Τοῦτο ἐγένετο ἤδη ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Σουηδίᾳ. Κατενοήθη ἐπαρκῶς σήμερον ὅτι ἡ ἀνεπαρκὴς τροφή ἀντιστρατεύεται εἰς τὴν τελεσφόρον ἐκμάθησιν τῶν μαθημάτων. Ἐπίσης δέον νὰ προνοηθῇ ἰατρικὴ ἐπίσκεψις εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα, καὶ νὰ παρέχωνται ἔπειτα τὰ διδακτικὰ βιβλία δαπάναις τοῦ Κράτους. Ἀληθῶς ὑπολογιζομένου ὅτι ἡ πενία τῶν γονέων εἶνε σπουδαιότατον πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνατροφήν καὶ παιδείαν τῶν τέκνων, καὶ ὅτι παρεμποδίζεται ἐκ τοῦ προσκόμματος τούτου ἡ προαγωγή τῶν πολυτιμωτέρων συμφερόντων τοῦ ἔθνους, εἶνε καιρὸς νὰ κατανοηθῇ ὅτι ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τεσσάρων μέχρις ἑπτὰ ἐτῶν ἡ πᾶσα μερίμνα τῶν παίδων δέον νὰ τελῇ ὑπὸ τὴν εὐθύνην τῆς πολιτείας. Μάλιστα καθίσταται ἀκαταμάχητος ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἀπαιτεῖται ἀναδιοργάνωσις τῆς κοινωνίας ἵνα παρέχωνται εὐκαιρίαι εἰς πάντας καὶ ὅτι δέον νὰ μεταβληθῇ ἄρδην τό τε ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, καὶ τὸ βιομηχανικὸν σύστημα. Διότι τί ὄφελει νὰ δύναται μερικὰ ἄτομα νὰ σχηματίζουν κολοσσιαίας περιουσίας καθ' ὃν χρόνον εἶνε γεγονός ὅτι 800,000 πολῖται πεινοῦν, ἐν ἑκατομμύριον στεροῦνται, ἐν ταῖς Ἀθήναις δὲ μόναις τὸ πέμπτον τῶν κατοίκων δὲν κατορθοῦν νὰ ἀντιμετωπίζωσιν τὸν βίον μὲ εἰσόδημα ὑπερβαῖνον τὰς 50 δραχμὰς τὸν μῆνα. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν τις θελήσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι εἶνε ὀφελίμων διὰ τὴν κοινωνίαν νὰ ὑπάρχουν χρηματιστικοὶ κολοσσοὶ θὰ ἀπομείνῃ πάντοτε ἀναντίρρητος ἡ ἀλήθεια ὅτι οὐδεὶς θησαυρὸς κατορθούμενος ὑπὸ τὰς παρούσας βιομηχανικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς συνθήκας εἶνε δυνατόν ν' ἀντισταθμίσῃ τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς μεγάλου ἐφευρέτου ἢ ἐπιστήμονος ἢ ποιητοῦ, καὶ δὲν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ τις ὅτι χάνονται πολλαὶ μεγαλοφυΐαι ὑπὸ τὸ παρὸν σύστημα. Εἶνε προφανὲς λοιπὸν ὅτι οὐδεμία ἐκπαίδευσις καὶ οὐδεμία πρόοδος εἶνε δυνατὴ ἐνόσω διατελοῦν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς μισθόδουλείας αἱ ἐργατικαὶ τάξεις.

Δέον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη πρόοδος δὲν ἔχει ὄρια καὶ ὅτι τιθεμένων βάσεων ἀρμονικῆς διαρρυθμίσεως, ἡ ἐξέλιξις βαδίζει ἐπ' ἀπειρον. Πράγματι ἐκ τῆς ἐπιτευχθείσης βεβαιό-

τητος ὅτι ἡ ἐξέλιξις δὲν σταματᾷ προέκνυεν ὁ ἰδεαλισμὸς ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου πᾶσα δρᾶσις καὶ πᾶσα προσπάθεια δικαιολογεῖται, ἄλλως, δὲν θὰ ἴξιζε τὸν κόπον νὰ ἀτενίζῃ τις εἰς οἰονδήποτε σκοπὸν· ὁ πραγματισμὸς ἄνευ τοῦ ἰδεαλισμοῦ θὰ μᾶς ἐξεχυδάιζε τέλεον συνεπιβοηθηθούσης καὶ τῆς ἐκφραλιστικῆς ἐπιρροῆς ἣν ἐξασκεῖ ἡ ἀπλῆ ἐπιδιώξις τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς συντηρήσεως. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ νομοθετηθῶσιν ἐγγυήσεις περὶ οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας ἵνα μὴ ἀσκή τὸσον ὀλέθριον κράτος ἐφ' ἡμῶν ἢ ἐπιδιώξις τῶν ὑλικῶν μέσων, θυσιαζομένων ἄλλων πολυτίμων ἐφοδίων τῆς ψυχῆς.

Εἰδικῶς διὰ τὴν κατωτάτην παιδείαν, ἀφ' ἐνὸς ἡ Πολιτεία ἀφ' ἑτέρου ὁ δημοδιδάσκαλος δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διάπλασιν νέας γενεᾶς ἱκανῆς νὰ προλειάνῃ τὴν ὁδὸν εἰς τὴν κοινωνικὴν μεταμόρφωσιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ οἰκονομικὰ μέσα ἅτινα θὰ διέθετε πρὸς τοῦτο ἡ Πολιτεία φρονῶ ὅτι θὰ ἤρουν δώδεκα ἑκατομμύρια κατ' ἔτος διὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ὑπολογίζων δαπάνας διὰ τροφὴν, ἐνδυμασίαν καὶ ἀνατροφὴν παιδῶν ἀπὸ 4 μέχρι 7 ἐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προνοίας ταύτης θὰ ἦτο ὅτι θὰ ἀπελύοντο ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων κατ' ἔτος 100,000 ἀρρένων καὶ θηλέων ἀνεπτυγμένων, εὐσώμων, νοημόνων, ἠθικῶν καὶ ἱκανῶν νὰ κάμωσι προσήκουσαν χρῆσιν τῶν χειρῶν των, τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ τοῦ ἐγκεφάλου των. Ἄλλ' ἵνα ἡ Πολιτεία ἐπιτελέσῃ τελεσφόρως τὸ ἔργον τῆς τοῦτο ἀπαιτεῖται διαρρῦθμισίς τις καθ' ἣν νὰ ἐρευνᾶται ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ παιδὸς καὶ πῶς δέον ν' ἀναπτύσσεται, ἐπομένως νὰ μὴ στέλλεται εἰς τὸ σχολεῖον πρὶν ἐνεργηθῆ ἡ προκαταρκτικὴ ἔρευνα τῶν λανθανουσῶν εἰς τὴν ψυχὴν του ἱκανοτήτων.

Τὸ ἔργον τοῦ δημοδιδασκάλου ἤδη ἀπλοποιεῖται διότι ἡ εὐθύνη του περιορίζεται εἰς ὠρισμένας ἀρχὰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν ὁποίων θὰ φιλοτιμῆται νὰ ἐπιδιώκῃ.

Πρὸ τινῶν χρόνων κατήρτισα πίνακα δεικνύοντα κατὰ συστηματικὴν κατάταξιν τὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι δέον νὰ ἐντυπῶνται εἰς τὰς διανοίας καὶ τὰς καρδίας τῶν παιδῶν, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των, ἀπὸ τριῶν μέχρι δεκατεσσάρων ἐτῶν. Ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ πίνακος τούτου εἶνε ἱκανὸν νὰ ἐμπνέῃ τὸν δημοδιδάσκαλον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ μεγάλου καὶ εὐγενοῦς ἔργου του ἡμέρα τῆ ἡμέρα. Θὰ ἦτο ἐπομένως εὐχῆς ἔργον εἶναι ὁ πίναξ οὗτος ἦτο ἀνηρητημένος εἰς ἅπαντα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εὐχαρίστως δὲ θὰ ἔστελλον ἐν ἀντίτυπον εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ τὰς δημοδιδασκάλισσας, ἀρκεῖ νὰ μοῦ τὸ ζητήσωσιν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ τὸ ἀναρτήσωσιν ἐν πλαισίῳ. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ πίνακος ὁ διδάσκων θὰ ἀντιληφθῆ ὁποῖαν σημασίαν ἔχει τὸ νὰ ἐντυπώνεται εἰς τὸν παῖδα ὅτι ἀπὸ τῆς μικρᾶς του ἡλικίας ἔργον του εἶνε νὰ αὐτοδη-

μιουργῆται καὶ νὰ αὐτοβελτιοῦται, ὅτι ἀντὶ νὰ βασιζέται εἰς ἑξωτερικὰς δυνάμεις πρέπει νὰ μάθῃ τὴν τέχνην νὰ βασιζέται ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν του δυνάμεων αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀνεξάντλητοι· ὅτι ὅσον περισσότερον ἀνυψώνει τις τοὺς ἄλλους τόσον περισσότερον ἀνυψώνει τὸν ἑαυτὸν του· ὅτι ἡ προσπάθεια νὰ καθιστῶμεν τοὺς ἄλλους εὐτυχεῖς εἶνε ἡ μόνη ὁδὸς πρὸς τὴν ἰδικὴν μας εὐτυχίαν· ὅτι μία ἀπὸ τὰς πολυτίμους βάσεις τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀδελφικῆς συμβιώσεως εἶνε ἡ ἐπιείκεια τῶν στοχασμῶν μας ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Ὁ διδάσκαλος θὰ ἀντιληφθῆ ὅτι σοβαρώτατον ἔργον του εἶνε νὰ ἐξοβελίσῃ τὸ εὐερέθιστον ἀπὸ τὴν ἰδυσυστασίαν τῶν παιδῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ πᾶν εἶδος σκληρότητος, πᾶσαν φύσιν προσποιήσεως, πᾶσαν ὑπερβολὴν εἰς τοὺς λόγους, πᾶσαν ἐπίπλαστον δρᾶσιν καὶ κίνησιν, τουτέστι «διαδραματικοῦ» ψεύδους, πᾶσαν κλίσιν πρὸς θρησκομανίαν ἢ ἐθνικομανίαν, ἀφοῦ τὸ σημερινὸν φῶς δεικνύει ὅτι πᾶσαι αἱ θρησκείαι εἶνε ἐξίσου σεβασταὶ καὶ πᾶσαι αἱ ἐθνοτικαὶ ἰσότητοι. Εἶνε μεγάλη ἡ εὐθύνη τοῦ δημοδιδασκάλου ὀφείλοντος νὰ διδάξῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τρόπον πεφωτισμένον καὶ κατάλληλον ὥστε νὰ μὴ ἐπικρατῶσι παρακρούσεις ἄγουσαι εἰς διεθνῆ μίση. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθειαν εἶνε τὸ πλεόν ἐπιεῖγον ἐφόδιον διὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἀνατροφὴν, καὶ ὁ ζῆλος ὑπὲρ τοῦ δικαίου. Τὰ ἀπαραίτητα συστατικὰ τοῦ γνησίου Ἑλλήνος εἶνε ἡ αὐτοκράτησις, ὁ χαλινὸς ἐπὶ τῶν στοχασμῶν τῶν λέξεων καὶ τῶν πράξεων, ἡ χρησιμοποίησις χειρῶν καὶ ἐγκεφάλου, ἡ φανερολογία, ἡ ἀκρυψίνουα, ἡ πρόθυμος ὁμολογία σφάλματος, ἡ συναίσθησις περὶ ἰσότητος τῆς ὑποσχέσεως, ἡ γνῶσις τῶν στοιχείων τῆς τροφῆς καὶ ἡ ἀποφυγὴ τροφῶν ἐπιτυγχανομένων διὰ ἀπανθρωπίας. Ταῦτα πάντα τὰ συστατικὰ ἔχει τὸ μέγα προνόμιον νὰ ἐγκολάψῃ ὁ δημοδιδάσκαλος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τρυφερῶν βλαστῶν τῆς κοινωνίας. Εἰς αὐτὸν δηλαδὴ τὸ ἔθνος ἀναθέτει τὴν εὐθύνην νὰ διαπλάσῃ τὸ σῶμα, τὸν νοῦν καὶ τὸ ἦθος ἐνὸς ἐκάστου τῶν τέκνων ἅπερ διαπιστεῦει εἰς τὴν μέριμνάν του.

Ἡ παρούσα στιγμή τοῦ βίου τῆς φυλῆς μας εἶνε ἡ κρισιμοειδέτης ἐν τῇ ἱστορίᾳ μας· τὸ μέλλον θὰ λάβῃ ἀκριβῶς τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποῖαν θὰ δόσῃ εἰς αὐτὸ ἡ ἠνωμένη ἐργήγορσις ὑμῶν τῶν δημοδιδασκάλων καὶ ἡμῶν τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους.

Ἐκάστη στιγμή φέρει μεθ' ἑαυτῆς καὶ ἐν καθήκον. Πρόθυμος καὶ προσήκουσα ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος τῆς στιγμῆς εἶνε τὸ μυστικὸν τῆς προόδου.—Μακδόναλδ.

Ὅστις περιμένει κατάλληλόν τινα εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτελέσῃ τι ἀγαθόν, οὐδέποτε θὰ τὸ ἐπιτελέσῃ. Ἡ παρούσα στιγμή εἶνε ἡ μόνη εὐκαιρία.—Τζῶνσον.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ.

[*Άρθρον τοῦ Τολστόη*]

(ἴδε σελίδα 106)

Θὰ ἐπεριμένε τις ὅτι ἔνεκα τῆς ἐξαπλώσεως τῶν γραμμάτων, τῆς ταχύτερας συγκοινωνίας, τῆς μεγαλειτέρας ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν διαφόρων ἔθνων, τῆς ἐλαττώσεως τῶν κινδύνων περὶ ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων, θὰ καθίστατο δυσκολώτερον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἐπὶ τέλος ἀδύνατον νὰ ἰσχύσῃ ἡ ἀπάτη τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἄλλ' ἀπεναντίας αἱ κυβερνήσεις ἐχρησιμοποίησαν ὅλα τὰ εἰρημένα μέσα τῆς προόδου διὰ νὰ ἐξάπτωσι τὰς διεθνεῖς ἐχθροπαθείας.

Μάλιστα ὅσῳ καταφανέστερον γίνεται τὸ ἐπιζήμιον τῆς πατριωτικῆς παρακρούσεως, τόσῳ αὐξάνει ἡ δύναμις τῆς κεφαλαιοκρατίας, τοῦ νὰ ἐξεγείρῃ τὸν πατριωτικὸν οἴστρον ἀναμέσον τοῦ λαοῦ.

Ἡ διαφορὰ μεταξύ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος εἶνε ὅτι σήμερον τὰς ὠφελείας αἱ ὁποῖαι ἀπονέμονται ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸν εἰς τὴν κεφαλαιοκρατίαν καὶ τοὺς ἐνδοσυνεμένους τῆς, τὰς ἀπολαμβάνει μεγαλιέτερος ἀριθμὸς προσώπων, κατὰ συνέπειαν μεγαλιέτερος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πρακτόρων τῶν καταγινομένων εἰς τὴν διάδοσιν τῆς καταπληκτικῆς αὐτῆς δεισιδαιμονίας. Ἄλλοτε ἦσαν μόνον οἱ αὐτοκράτορες, οἱ βασιλεῖς, οἱ δούκες καὶ οἱ στρατιῶται τῶν οἱ ὁποῖοι ἐνέμοντο τὴν ἐξουσίαν. Σήμερον εἶνε ὄχι μόνον μέγα πλῆθος κυβερνητικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ κεφαλαιοῦχοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, γαιοκτήμονες, τραπεζίται, βουλευταὶ, καθηγηταὶ, ἐπιστήμονες, ἀκόμη καὶ καλλιτέχναι, ἰδιαιτάτα ὅμως συγγραφεῖς καὶ ἐφημεριδογράφοι. Ὅλοι αὐτοὶ εἴτε ἐν ἐπιγνώσει εἴτε ἀνεπιγνώτως διαδίδουν τὴν ἀπάτην τοῦ πατριωτισμοῦ ἢ ὁποῖα εἶνε ἀπαραίτητος εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ διατηροῦν τὰς ὠφελείας τῶν.

Ἐνῶ λοιπὸν σήμερον εἶνε δυσκολώτερον νὰ ἀπατῶνται οἱ ἄνθρωποι, μολαταῦτα ἀπατῶνται ὅπως καὶ εἰς τὸ παρελθόν.

Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ὁ λαὸς δὲν ἐγνώριζε ποῖοι ἦσαν κυβερνήσεις καὶ ποῖα ἔθνη τὸν περιστοιχοῦν, τυφλῶς δὲ ὑπῆκουε τοὺς τοπικοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἄρχοντας οἱ ὁποῖοι τὸν ὑπεδούλονον. Ἡ κυβερνήσις δὲν εἶχε παρὰ νὰ εὑρίσκηται εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μετ' αὐτοὺς τοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἄρχοντας διὰ δωροδοκιῶν καὶ ἀνταμοιβῶν, διὰ νὰ ἐξάγῃ ἀπὸ τὸν λαὸν πᾶν ὅ,τι ἤθελεν.

Σήμερον ὅμως ὁ λαὸς γνωρίζει, μανθάνει, πληροφορεῖται, ἐπικοινωνεῖ, κατὰ συνέπειαν δὲν ἀρκεῖ νὰ ζητήσῃ τι ἢ κυβερνήσις ἀπλῶς διὰ νὰ τὸ λάβῃ. Εἶνε ἀνάγκη προσέτι νὰ ἐπισκοτήσῃ τὰς ἀληθεῖς ἰδέας περὶ βίου τὰς ὁποίας ἔχει ὁ λαός, καὶ νὰ ἐγχαράξῃ ἰδέας ψευδεῖς καὶ παρὰ φύσιν περὶ τῶν ὄρων τῆς υπάρξεώς του καὶ περὶ τῶν σχέσεών του πρὸς ἄλλα ἔθνη. Ἡ ἐξουσία λοιπὸν καὶ ἡ κεφαλαιοκρατία χρησιμοποιοῦν τὰ μέσα τοῦ πολιτισμοῦ διὰ νὰ ὑποστηρίζουν σφαιρὰς γνώμας, ὃ δὲ λαὸς ὁ ὁποῖος εἶνε συντετριμμένος ἐκ τῆς ἐργασίας, δὲν ἔχει οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὸν καιρὸν νὰ σκεφθῇ καὶ βασανίσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν γνωμῶν τὰς ὁποίας ἡ κεφαλαιοκρατία ἐπιβάλλει, οὔτε τὸ δίκαιον τῶν ἀπαιτήσεων τὰς ὁποίας ἡ ἐξουσία προβάλλει ἐν ὄνοματι δήθεν τῆς ἀνορθώσεως ὃ λαὸς τοιοῦτοτρόπως θέτει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀγογγύστως ὑπὸ τὸν ζυγόν.

Προσέτι ἅμα ἐργάται τινὲς ἔτυχε ν' ἀρτυνησθῶν διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ κατώρθωσαν νὰ ἀφαιρέσουν ὀλίγας ὥρας ἀπὸ τὴν ἀκατάπαυστον ἐργασίαν τῶν, καὶ ἐπομένως ἠδυνήθησαν νὰ διακρίνουν τὴν ἀπάτην αὐτοὶ ἀμέσως ὑποβάλλονται εἰς παντὸς εἶδους πλεκτάνας, ὑπνωτίζονται ἀπὸ τὴν κεφαλαιοκρατίαν καὶ προσκολλῶνται εἰς τὴν κυβερνήσιν, ἀξάνοντες τοιοῦτοτρόπως τὸν ἀριθμὸν τῶν πρακτόρων οἱ ὁποῖοι διαδίδουν τὴν ἀπάτην τὴν ἐξολοθρεύουσαν τοὺς συντρόφους τῶν.

Τρόπον τινὰ ἡ κεφαλαιοκρατία ἔχει ἐπιτηδεῖως

θέσει δίκτυα εἰς τὰς εἰσόδους τῆς ἐκπαιδεύσεως ὥστε, ἅμα τις ἐκ τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἀνανήψῃ ἐκ τοῦ σκότους, συλλαμβάνεται ἀναποδράστως. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου κατεξανίσταται κατὰ τῆς ἀπανθρωπίας τῶν πρακτόρων τούτων οἱ ὁποῖοι διαδίδουν τόσῳ ὀλεθρίαν ἀπάτην, ἀλλὰ δὲν ἔχουν συναίσθησιν τοῦ ἐγκλήματος τὸ ὁποῖον διαπράττουν, ἀπεναντίας εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀφελῆ πλάνην ὅτι πράττουσι κάτι τι ὑψηλὸν καὶ ἀξιέπαινον, εἰς αὐτὴν δὲ τὴν πλάνην ἐνθαρρύνονται ἀπὸ τὴν ἐπικρότησιν καὶ ἐπιδοκιμασίαν τῶν περιστοιχοῦντων αὐτοὺς. Δὲν εἶνε πράγματι ὁ πόθος τῶν νὰ ἀπατήσουν τὸν λαόν, ἀλλὰ πιστεύουν εὐλικρινῶς ὅτι ἀπ' ἐναντίας ὠφελοῦσι τὸν λαόν, τὸν σώζουσιν ἀπὸ ἐπιδρομᾶς, διατηροῦν τὴν εἰρήνην, καὶ ἐκ τούτων προκύπτει ὅλη ἐκείνη ἡ κίνησις πρὸς ἀποσόβησιν κινδύνων οἱ ὁποῖοι ὑποτίθεται ὅτι ὑπάρχουν. Ἐν τῷ μεταξύ ὅλα τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν κεφαλαιοκρατίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν μένουں κατενυχαριστημένα, οἱ αὐτοκράτορες, οἱ βασιλεῖς, οἱ ὑπουργοὶ, μετὰ τὰς στέψεις τῶν, τὰ γυμνάσια τῶν, τὰς συναντήσεις τῶν, τὰς στολὰς τῶν, τὰς σοβαρὰς συσκέψεις τῶν, οἱ διπλωμάται μετὰ τὰ παράσημά τῶν, τὰς νότας τῶν, τὰ ἀνακοινωθέντα τῶν, τὰς νοθεσίας τῶν, οἱ στρατιωτικοὶ τῶν μετὰ τὰ γαλόνια τῶν καὶ τὰς παρατάξεις τῶν καὶ τὰ συμβουλίαι τῶν, οἱ ἱερεῖς, ἐφημεριδογράφοι καὶ πατριωτικοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, μετὰ τὰς ἀμοιβὰς τῶν.

Ὅλοι αὐτοὶ πράττουν ὅ,τι πράττουν ἀνεπιγνώτως δὲν ἠμποροῦν νὰ πράξουν διαφορετικὰ ὀλόκληρος ὁ βίος τῶν βασιζέται ἐπὶ τῆς ἀπάτης, καὶ δὲν γνωρίζουν πῶς ἄλλως νὰ πράξουν, συμπίπτει δὲ ὥστε ὅλοι τῶν αὐτῶν αἱ πράξεις νὰ προκαλοῦν τὸν ἔπαινον καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν πάντων τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τῶν ὁποίων πράττονται. Ἐτι πλέον ἐπειδὴ ὅλοι αὐτοὶ εἶνε συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους ἐπιδοκιμάζουν καὶ δικαιολογοῦν τὰς πράξεις ἀλλήλων, ὃ δὲ λαὸς μὴ βλέπων τι καταληπτὸν εἰς τὰ πραττόμενα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς νὰ θέλῃ, ἀποδίδει εἰς αὐτὰ εἰδικὴν τινα, σχεδὸν ὑπερφυσικὴν σημασίαν. Μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀνάγκης, ἀνευφημεῖ ἢ μένει ἐννεός, πάντοτε παραδεχόμενος ὅτι ἔχουν κάποια μυστηριώδη σημασίαν.

Ἄλλοτε ἡ κεφαλαιοκρατία καὶ ἡ ἐξουσία διετήρει τὸ κράτος τῆς ἐπὶ τοῦ λαοῦ διὰ τῆς βίας, σήμερον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διατηρεῖ αὐτὸ διὰ τῆς λεγομένης κοινῆς γνώμης.

Καλλιεργεῖται μία κοινὴ γνώμη ὅτι ὁ πατριωτισμὸς εἶνε ὑπέροχον ἠθικὸν αἶσθημα καὶ ὅτι εἶνε ὀρθόν, μάλιστα καθῆκον μας, νὰ θεωρῶμεν τὸ ἔθνος μας ὡς τὸ ἀριστον ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀπορρέουσα ἀπὸ τὴν κοινὴν αὐτὴν γνώμην εἶνε μία ἄλλη, ὅτι δηλαδὴ εἶνε ὀρθόν, μάλιστα καθῆκον μας, νὰ στέργωμεν ὑποταγὴν εἰς μίαν ἰσχυρὰν κυβερνήσιν, νὰ ὑπηρετῶμεν εἰς τὸν στρατὸν τῆς, νὰ πληρόνωμεν εἰς αὐτὴν ὅ,τι καὶ ἂν ἔχωμεν ὑπὸ μορφὴν φόρων, νὰ συμμορφωνώμεθα εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων, καὶ νὰ δεχώμεθα τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως ὡς ἱεράς. Ἀπαξ τοιαύτη κοινὴ γνώμη ἐξασφαλισθῇ, προκύπτει ἰσχυρὰ κυβερνήσις ἔχουσα εἰς τὴν διάθεσίν της ἑκατομμύρια, ὠργανωμένον διοικητικὸν μηχανισμόν, ταχυδρομεῖα, τηλεγράφους, τηλεφωνα, στρατόν, δικαστήρια, ἀστυνομίαν, σχολεῖα καὶ ἐφημερίδας. Αὐτὴ δὲ ἡ δύναμις διατηρεῖ τὴν κοινὴν γνώμην τῆς ὁποίας ἔχει ἀνάγκην χάριν τῆς υπάρξεώς της.

Ἡ κοινὴ γνώμη καταρτίζει τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐξουσίας καταρτίζει τὴν κοινὴν γνώμην. Καὶ δὲν φαίνεται διαφυγὴ ἀπὸ τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην ἰσχυροποίησιν. Μολαταῦτα ἡ κοινὴ γνώμη δὲν εἶνε τι ἀναλλοίωτον, μόνιμον καὶ κρυσταλλωμένον, οὔτε αἱ κυβερνήσεις δύνανται νὰ καταρτίξουν ἀκριβῶς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς ὁποίας ἔχουν ἀνάγκην. Εὐτυχῶς ἡ κοινὴ γνώμη μεταβάλλεται διηνεκῶς καθόσον

προοδεύει ἡ ἀνθρωπότης, δὲν ἐξαρτᾶται δὲ ἀπὸ τὴν θέλησιν τῶν κυβερνήσεων.

Ἡ κοινὴ γνώμη φαίνεται στάσιμος ὅταν ἐξετάζωμεν ἀπλῶς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ἐκδήλωσιν οἷα κατασκευάζεται τεχνητῶς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὴν ἐξετάζωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὅταν τὴν ἐξετάζωμεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος βλέπομεν ὅτι οὐδέποτε εἶνε στάσιμος ἡ κοινὴ γνώμη, ἀλλὰ προχωρεῖ ὅπως ὁ χρόνος. Ἐκ τῆς τεχνητῆς ἀπόψεως ἡ κατάστασις τοῦ κόσμου σήμερον εἶνε σχεδὸν ὅποια καὶ πρὸ πενήτηκοντα ἐτῶν. Κυβερνῆται, στρατοί, φόροι, γλιδὴ, ἔνδεια, καθολικὴ ἐκκλησία, ὀρθοδοξία, λουθηρανισμὸς ὑπάρχουν σήμερον ὅπως καὶ τότε. Τότε ὑπῆρχον διότι ἡ κοινὴ γνώμη τὸ ἀπῆλθει, σήμερον ὁμοίως ὑπάρχουν μόνον διότι αἱ κυβερνήσεις τεχνητῶς διατηροῦσιν ἐν ὁμοίωμα τῆς ἀλλοτε ζωντανῆς κοινῆς γνώμης. Τὴν ζωσαν πρόοδον τῆς κοινῆς γνώμης δὲν τὴν ἀντιλαμβάνομεθα διότι ἐπιδρῶσι καὶ ἐφ' ἡμῶν αἱ ἀνεπαισθηταὶ μεταβολαὶ τῆς κοινῆς γνώμης. Ἡ πρόοδος αὕτη εἶνε σταθερὰ καὶ ἐπίμονος ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῆς κοινῆς γνώμης. Μᾶς φαίνεται στάσιμος διότι πάντοτε ὑπάρχουν τινὲς οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίησαν φράσιν τινὰ τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς ὄφελός των καὶ οἱ ὁποῖοι, κατὰ συνέπειαν, καταβάλλουν πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως τῇ κερδοσύνῃ ὅσον τινὰ μονιμότητος, καὶ κρύψωσι τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀληθινῆς, τῆς ζώσης κοινῆς γνώμης ἡ ὅποια ὑπάρχει εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων, καίπερ μῆπω ἐκφρασθεῖσα τέλεον. Ἀκριβῶς δὲ οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κεφαλαιοκρατίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν εἶνε ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐμμένουν εἰς τὴν ἕωλον κοινὴν γνώμην ἀποκρύπτοντες τὴν νέαν, αὐτοὶ εἶνε οἱ ὁποῖοι κηρύττουν ὅτι δῆθεν ὁ πατριωτισμὸς εἶνε ἀπαραίτητος ὅρος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Καὶ ἔχουν παρμέγιστα μέσα εἰς τὴν διάθεσιν των διὰ τὴν προπαγάνδαν των ταύτην, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κοινὴ γνώμη διηνεκῶς εἰσρέουσα ἐξουδειορῶνει τὰς ἐνεργείας των, ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν κατορθώσουν θὰ εἶνε εἰς μάτην, διότι ἀνεποδράστως καὶ μοιραίως τὸ ἕωλον παρακμάζει, τὸ νέον αὐξάνει. Ἡ ἕωλος ἀντίληψις τοῦ πατριωτισμοῦ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ ἰσχὺς τῆς κεφαλαιοκρατίας στηρίζεται δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπερνεκῆσθαι τὴν ἀκατάσχετον ἀνάπτυξιν τῶν νέων ἰδεῶν καὶ ἀντιλήψεων. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀδελφότητος τῶν ἐθνῶν καὶ δὲν δύναται παρὰ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἐκλείρῃ ἡ ἀντίληψις τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸν τίποτε δὲν περιμένομεν πλέον παρὰ φρικαλεότητος, ἀλλ' ἀπὸ τὴν διεθνή ἀδελφότητα ἡ ἀνθρωπότης προσδοκᾷ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὑψηλοτέρων ἰδανικῶν τῆς. Ἡ φροσὴ αὕτη τῶν πραγμάτων εἶνε ἀναπόδραστος ὅσον ἀναπόδραστος εἶνε ἡ πτώσις τῶν τελευταίων ξηρῶν φύλλων καὶ ἡ ἐμψάνισις τῶν νέων καλύκων τῆς ἀνοίξεως.

Ὅταν τις ἀνιλογοισθῇ τὰ κελεύσματα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας θὰ ἴδῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀντιφάσεως εἰς τὴν μᾶς ἀναγκάζει νὰ περισίττωμεν ἡ ἀντίληψις τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἄμα ὁ πατριωτισμὸς ἀπαιτῆσθαι νὰ φρονεῖωμεν ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι οὐδὲν κακὸν μᾶς ἔκαμαν, ἀφοῦ μᾶς εἶνε ἐντελῶς ἄγνωστοι, μάλιστα δυνατόν καὶ νὰ εἶνε φιλικῶς διατεθειμένοι πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς ὅλον τὸν κόσμον, ἄμα ὁ πατριωτισμὸς τῆς κεφαλαιοκρατίας ἀπαιτῆσθαι νὰ τοὺς φρονεῖωμεν αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ὁ Κάϊζερ προσεβλήθη ἀπὸ μίαν φράσιν τοῦ Τσάρου ἡ διότι ὁ διπλωμάτης Δεῖνα ἔγραψεν ἐν σφοδρῶν ἄρθρον περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος ἡ ὁ πρίγκηψ Τάδε ἔκλεψε τὴν περιουσίαν μερικῶν βουλγάρων ἡ σέρβων, ἡ κάποια βασίλισσα, ἡ αὐτοκράτειρα ἐθύμωσε διὰ ἓνα ἡ ἄλλον λόγον, ἡμεῖς, λέγει ὁ πατριωτισμὸς, ὀφείλομεν τότε νὰ λησμονῶμεν ὅτι εἴμεθα ἀνθρώποι με ἀισθήματα ἀνθρωπισμοῦ καὶ ὅτι εἴμεθα χριστιανοί. Ἐπειτα αἴφνης μᾶς πληροφοροῦν ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ φρονεῖωμεν

διότι ἡ τοιαύτη ἀνάγκη ἀπεσοβήθη καθόσον ὁ Τσάρος ἔχει φιλειρηνικὴν ιδιοσυγκρασίαν, ἡ καθόσον ὁ Δεῖνα ἀρχιδουξ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ταῦδε μεγάλου δουκός. Τί μέγα ἐντύχημα νὰ ἔχη ὁ Τσάρος φιλειρηνικὴν ιδιοσυγκρασίαν! Ἄν ὅμοις ἐτύγγανε νὰ εἶνε φιλοπόλεμος, ἡ εἰάν ἐτύγγανε ὁ ἀρχιδουξ νὰ νυμφευθῇ ὄχι τὴν Ἀλίκην, ἀλλὰ τὴν Ἀμαλίαν, αἱ τότε ὁ πόλεμος θὰ ἦτο ἀναπόφευκτος. Καὶ ἐπομένως θὰ ἦτο πατριωτικὸν καθήκον μᾶς νὰ ἐπιπέσωμεν κατ' ἀλλήλων ὡς ἄγρια θηρία καὶ διαρρήξωμεν τὰς γαστέρας τῶν ὁμοίων μας.

Τί ἀπαιτεῖται διὰ τὴν πρόοδον καὶ εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος; Ἀπλοῦστατα μεταβολὴ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι πῶς δὲ εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι; Ἀπλοῦστατα εἰάν ἕκαστος ἀποφασίσῃ νὰ ἐκφράξῃ ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον φρονεῖ καὶ αἰσθάνεται. Ἀρκεῖ ὀλίγοι κατ' ἀρχὰς ν' ἀποφασίσουν νὰ εἶνε πιστοὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀπλοῦστατον κανόνα διὰ νὰ μεταβληθῇ βαθμιδῶν ἡ κοινὴ γνώμη, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπαλλαγθῇ ἕκαστος ἀνθρώπος ἀπὸ τὴν τυραννικὴν σύγκρουσιν μεταξὺ τῆς διαγωγῆς του καὶ τῆς συνειδήσεώς του. Εἶνε τόσον ὀλίγον ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἀπαιτεῖται διὰ νὰ ἀπαλλαγθῇ ὁ κόσμος ἀπὸ τὰς συμφορὰς του, ὥστε εἶνε αἰσχος νὰ μὴ τὸ πράττωμεν. Δὲν ἀπαιτεῖται τίποτε ἄλλο εἰμὴ τὸ νὰ μὴ ψευδῶμεθα. Ἄραξ ἀποφασίσουν οἱ ἀνθρώποι νὰ μὴ μετέρχονται ψεῦδος, ἀραξ ἀποφασίσουν νὰ μὴ ἐκφράζωμεν ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον οὔτε αἰσθάνονται οὔτε φρονεῖν, ἀμέσως θὰ γίνῃ ταιαύτη ἐπανάστασις ἀλοκλήρου τοῦ συστήματος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς οἷα δὲν θὰ κατορθοῦτο δι' ὅλων τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐπανιστατῶν ἐπὶ αἰῶνας, ἔστω καὶ ἂν εἶχον τὴν πᾶσαν δύναμιν εἰς τὰς χεῖρας των.

Ἀρκεῖ οἱ ἀνθρώποι νὰ παραδεχθῶν ὅτι ἡ δύναμις δὲν ἔγκειται εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀρκεῖ νὰ μὴ τὴν ἀποφεύγουν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ μὴ ἐκφράζωμεν ὅ,τι κρίνουν ἀσυμβίβαστον πρὸς αὐτήν. Ἀρκεῖ τοῦτο διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον πρόοδον τῆς Ἀνθρωπότητος. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶνε ἄμοιρα οἰασθήποτε βαρῦτητος, καὶ πᾶς ὁ ὅποῖος ἐπιμένει νὰ τὰ θεωρῇ ὡς ἄμοιρα βαρῦτητος ἔχει πραγματικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἡ κεφαλαιοκρατία φοβεῖται καὶ τρέμει, καὶ προσπαθεῖ διὰ παντὸς τρόπον νὰ τὴν ὑπονομεύσῃ ἡ νὰ τὴν κατακτῆσθαι. Οἱ τύραννοι γνωρίζουν καλῶς ὅτι ἡ δύναμις δὲν ἔγκειται εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' εἰς τὴν διανοητικὴν κίνησιν καὶ εἰς τὴν καθαρὰν αὐτῆς ἐκφρασιν. Κατὰ συνέπειαν φαβοῦνται τὴν ἐκφρασιν τῶν ἀνεξαρτήτων φρονημάτων περισσότερον παρὰ τοὺς στρατοὺς. Ἐντεῦθεν ἡ διοροδοκία τῶν ἐφημερίδων, καὶ ἡ ἐξώνησις τῶν συνειδήσεων. Ἀλλὰ ἡ κινουσα τὸν κόσμον πνευματικὴ δύναμις δὲν ὑπόκειται εἰς τὰς πλεκτάνας τῶν τυράνων, ἀλλὰ πάντοτε ὑπερνικᾷ αὐτάς. Ποία δὲ εἶνε αὕτη ἡ δύναμις; Εἶνε ἡ ἐνδόμυχος ἐκάστου ἀνθρώπου ἀντίληψις οἷαν τὴν ἐκφράζει εἰς τοὺς φίλους καὶ οἰκείους του πρὸς τοὺς ὁποῖους θὰ ἐθεώρει ἔγκλημα νὰ ὁμιλήσῃ κατὰ τρόπον ἀποκρύπτοντα τὴν ἀλήθειαν.

Ἐκατομμύρια φράγκων, ἑκατομμύρια στρατιωτῶν, ὄργανισμοί, πόλεμοι, ἐπαναστάσεις δὲν θὰ παραγάγωσι ποτὲ ὅ,τι ἡ ἀπλή, ἀνόθευτος ἐκφρασις ἑνὸς ἐλευθέρου ἀνθρώπου εἶνε ἰκανὴ νὰ παραγάγῃ.

Ἐνας ἀνεξάρτητος ἀνθρώπος ἐκφράζει τὴν ἀλήθειαν ὅπως εἰλικρινῶς καὶ γενναίως τὴν ἀντιλαμβάνεται καὶ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὴν ἐκφράζει, ἐκφράζουσιν ἀντίθετον γνώμην. Μολαταῖτα δὲν εἶνε πράγματι μόνος ὁ ἀνθρώπος αὐτός, διότι οἱ πλείστοι τῶν ἀκρατῶν του ἐνδομύχως αἰσθάνονται καὶ φρονεῖν ὅ,τι αὐτός ἐκφράζει. Τοιοῦτοτρόπως συμβαίνει ὥστε ἡ χθὲς ἐκφρασθεῖσα καινοφανὴς γνώμη ἑνὸς ἀνθρώπου, σήμερον καθίσταται ἡ γενικὴ γνώμη τῆς πλειονοψηφίας. Καὶ ἄμα ἡ γνώμη αὕτη καθιερωθῇ, ἀμέσως δι' ἀνεπαισθητῶν βαθμῶν, ἡ ἀνθρωπίνη διαγωγή μεταβάλλεται ἐπὶ τὰ βελτίω.

Ἐκαστος δυστυχῶς προτιμᾷ νὰ μὴ ἐκφράξῃ τὴν γνώμην του ὡς τὴν ἀντιλαμβάνεται, προτιμᾷ μάλιστα καὶ νὰ μὴ ἔχῃ γνώμην. Παρὰ νὰ εἶνε μόνος προτιμᾷ νὰ φαίνεται φρονῶν ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, νὰ πηγαίνει μὲ τὸ ρεύμα. Ἐγκαταλείπει τὸ κραταιότερον τῶν ὄπλων δηλαδή τὸ νὰ ἔχῃ γνώμην καὶ νὰ τὴν ἐκφράξῃ γνησίως. Καὶ κάμνει χρῆσιν ὄπλου ἀτελεσφόρου. Εἶνε ὡς νὰ ἔχῃ ξίφος καλῶς ἠκονισμένον καὶ νὰ τὸ μεταχειρίζεται διὰ νὰ καρφόνῃ μὲ τὴν αἰχμὴν.

Ἐχομεν ἐνώπιόν μας φαῦλον κοινωνικὸν σύστημα καὶ ἀντὶ νὰ χρησιμοποιῶμεν τὸ μοναδικὸν ὄπλον τὸ ὁποῖον ἔχομεν εἰς τὰς χεῖρας μας — δηλαδή τὴν συναίσθησιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἐκφρασίαν αὐτῆς — καταστρέφομεν αὐτὸ τὸ ὄπλον θυσιάζοντες αὐτὸ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας.

Διὰ ποικίλους λόγους οἱ ἄνθρωποι ἀποφεύγουν νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀλήθειαν, ἄλλος διότι αἰσθάνεται ὅτι εἶνε τόσον συνδεδεμένος μὲ ὠρισμένα πρόσωπα ὥστε ἐμποδίζεται ἄλλος διότι μὲ τὸ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀλήθειαν δύναται νὰ στερηθῇ ἐπικερδοῦς θέσεως ἐκ τῆς ὁποίας συντηρεῖ τὴν οἰκογένειάν του· ἄλλος διότι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπακτῆσῃ ὑπόληψιν καὶ περιωπὴν καὶ οὕτω ν' ἀποβῇ χρήσιμος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· ἄλλος διότι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ καταστρέψῃ ἀρχαίας ἱερὰς παραδόσεις· ἄλλος διότι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ προκαλέσῃ καταδίωξιν καὶ διατάραξιν οὕτω τὴν ἐξαιρετικὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν.

Ἐὰν συμβῇ νὰ εἶνε αὐτοκράτωρ, βασιλεὺς, ὑπουργός, ὑπάλληλος ἢ στρατιώτης, πείθει τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του εἶνε ἀπαραίτητον νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τοῦτο ἀντισταθμίζεται καὶ ἐξαγοράζεται διὰ τοῦ καλοῦ τὸ ὁποῖον κάμνει ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του. Ἐὰν τύχῃ νὰ εἶνε ἱερεὺς, ναὶ μὲν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του δὲν πιστεύει αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγει ὅτι πιστεύει, ἀλλὰ ἐπιτρέπεται ἢ παρέκκλισις αὐτῆ ἀπὸ τῆς ἀληθείας χάριν τοῦ καλοῦ ὅπερ ἐκ τῆς ἱερωσύνης του γίνεται. Ἐὰν εἶνε συγγραφεὺς ἢ δημοσιογράφος, ναὶ μὲν πρέπει νὰ σιωπᾷ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀλήθειαν ὀλόκληρον διὰ νὰ μὴ ἐξεγείρῃ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐναντίον του, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι τὰ γραφόμενά του ὠφελοῦν. Ἐὰν εἶνε ἐπαναστάτης ἢ σοσιαλιστής, πιστεύει πράγματι ὅτι ἐπιδιώκει ὠφέλιμα πράγματα, ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι εἶνε ἀπαραίτητον νὰ κρύπτῃ τὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς τὸ τί ἐπιδιώκει καὶ φρονεῖ ὅτι ἡ ψευδὴς αὐτῆ τακτικὴ του, δὲν καταστρέφει τὴν χρησιμότητα τοῦ ἔργου του.

Διὰ νὰ κατορθωθῇ ἡ μεγάλη μεταβολὴ εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, πρέπει πᾶς ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νέων ὄρων ζωῆς νὰ ἐκφράξῃ τὴν γνώμην του ἀπροκαλύπτως. Ἄλλὰ ὅλοι ὅσοι αἰσθάνονται τὴν τοιαύτην ἀνάγκην, ἄλλος διὰ τὸν ἑνα λόγον καὶ ἄλλος διὰ τὸν ἄλλον, ὄχι μόνον σιωπᾶσιν, ἀλλὰ δι' ἔργου τε καὶ διὰ λόγου βεβαιοῦσι τὰ ἀκριβῶς ἀντίθετα. Μόνον καὶ μόνον ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀπροκάλυπτος αὐτῆς ἐκφρασίς, δύναται νὰ φέρῃ τὴν μεταβολὴν ἐκείνην τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, ἡ ὁποία θὰ καταργήσῃ τὸ ἔωλον καὶ ὀλέθριον σύστημα τοῦ βίου μας καὶ μολαταῦτα, ὄχι μόνον δὲν ἐκφράζουσι τὴν ἀλήθειαν τὴν ὁποῖαν γνωρίζουσι, ἀλλὰ πολλάκις ὀριστικῶς ἐκφράζουσι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζουσι καὶ αὐτοὶ ὡς ψεῦδος. Ἐὰν μόνον οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐλεύθεροι ἀπεφάσιζον νὰ ἐμπιστεύονται τὴν δύναμιν τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ ἀπροκάλυπτος ἐκφρασίς τῆς ἀληθείας, ἡ θαρραλέα καὶ καθαρὰ ἐκφρασίς τῆς ἀληθείας τὴν ὁποῖαν ἐνδομύχως ἀναγνωρίζουσιν, ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη εἶνε ἀδελφὰ καὶ ὅτι εἶνε ἕγκλημα νὰ εἶνε τις ἀφοσιωμένος ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἰδικόν του ἔθνος, ὅλη ἡ βαρβαρότης τῆς κοινωνίας ἀμέσως θὰ ἐξέρρεεν ἀπ' ἑαυτῆς ὡς ἀπεξηραμένον δέριμα.

Ἐξ αὐτῆς τῆς βαρβαρότητος ἐξαρτᾶται ἡ δύναμις τῶν κυβερνήσεων καὶ ἅλη ἡ τυραννία ἡ ὁποία προκύπτει ἐξ αὐτῶν. Ὁ νέος τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι περιμέ-

νει νὰ ἐκλείψῃ ὁ ἔωλος τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἰσχύν του καὶ νὰ παγιώσῃ νέας συνθήκας ὑπάρξεως, συμφώνως μὲ τὰς ἐνδομύχους πεποιθήσεις τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄρκει οἱ ἄνθρωποι νὰ πιστεύουν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παραδέχονται εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς των ὡς ἀληθές καὶ τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἐκφρασίαν, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν τὸ ἐκφράζουσι μόνον καὶ μόνον διότι ἀντίκειται πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην, ἡ ὁποία ὑποτίθεται ὅτι ὑπάρχει ἐνῶ δὲν ὑπάρχει, αὐτὸ εἶνε ἡ δύναμις ἡ ὁποία μεταμορφώνει τὸν κόσμον, καὶ ἡ ἐκφρασίς τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄρκει νὰ πιστεύουν ὅτι ἀλήθεια εἶνε, ὄχι ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς λέγει ἡ ἐνδομύχος φωνὴ τῆς συνειδήσεώς μας, διὰ νὰ ἐξαφανισθῇ ἀμέσως ὀλόκληρος ἢ τεχνητῶς διατηρουμένη κοινὴ γνώμη καὶ νὰ καθιερωθῇ ἀντ' αὐτῆς ἡ νέα καὶ ζῶσα κοινὴ γνώμη. Ἐὰν μόνον οἱ ἄνθρωποι ἀπεφάσιζον νὰ λέγουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φρονοῦσι καὶ ὄχι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν φρονοῦν, ἀμέσως αἱ δεσποδαιμονίαι αἱ ἀπορρέουσαι ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸν θὰ ἐξαφανίζοντο καθὼς καὶ τὰ ἀπάνθρωπα αἰσθήματα τὰ ὁποῖα βασιζονται ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ μῖσος καὶ ἡ ἐχθροπάθεια μεταξὺ τῶν ἔθνων καὶ τῶν λαῶν, πράγματα τὰ ὁποῖα ὑποκινοῦσιν αἱ κυβερνήσεις τῶν ἔθνων καὶ τῶν λαῶν, θὰ ἔπαυον, ὁ ἐκθειασμὸς τοῦ πατριωτικοῦ ἠρωϊσμοῦ, δηλαδή τοῦ φόνου, θὰ ἐξέλειπεν, καὶ ὅπερ σπουδαιότερον, θὰ ἔπαυε καὶ ἡ ὑποταγὴ εἰς τὰς ἀρχάς, ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας μας εἰς τὴν κεφαλαιοκρατίαν, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος λόγος δι' αὐτὰ, παρὰ ὁ πατριωτισμὸς. Ἄρκει οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐννοήσουν τὴν κολοσσαίαν δύναμιν δι' ἧς ἐπροικίσθησαν, τοῦ νὰ ἐκφράζουσι δηλαδή τὴν ἀλήθειαν· Ἄρκει ν' ἀρνοῦνται νὰ πωλοῦν τὰ πρωτοτόκια των ἀντὶ πινακίου φακῆς· Ἄρκει νὰ κάμουν χρῆσιν τῆς δυνάμεώς των, διὰ νὰ μὴ τολμοῦν πλέον οἱ κυβερνήται, ὅπως τῶρα τολμοῦν, νὰ ἀπειλοῦν ἀλληλοσφαγὴν, ἢ νὰ ἐνεργοῦν παρελάσεις στρατιωτικὰς καὶ ἐπιθεωρήσεις πειθαρχικῶς συντεταγμένων φονέων. Οὔτε αἱ κυβερνήσεις θὰ ἐτόλμων χάριν κέρδους ἑαυτῶν καὶ τῶν βοηθούτων αὐτὰς νὰ ὀλοσπῶσιν ἀπὸ τὸν λαὸν ἑκατομμύρια διὰ νὰ τὰ διανέμουν μεταξὺ τῶν βοηθούτων αὐτὰς καὶ νὰ σχεδιάζωσι τὴν ἀλληλοσφαγὴν. Τοιαύτη μεταμόρφωσις, ὄχι μόνον εἶνε δυνατὴ, ἀλλὰ καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπέλθῃ ὅσον ἀδύνατον εἶνε ἕνα ξηρὸν δένδρον νὰ μὴ πέσῃ διὰ νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἄλλου νεωτέρου.

«Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρσασέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω...» (Ἰωάν. ΙΔ', 27) εἶπεν ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὴ ἡ εἰρήνη πράγματι εἶνε κατορθωτὴ, ἄρκει νὰ τὸ θελήσωμεν.

Ἐὰν μόνον αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων δὲν ταρσασσονται ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῶν ἐκμεταλλευτῶν· ἔάν μόνον οἱ ἄνθρωποι ἐγνωρίζον ποῦ ἔγκειται ἡ κυρία νικηφόρος των δύναμις—ἡ εἰρήνη ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἀλήθειαν, αὐτὴ ἡ εἰρήνη θὰ καταρθεῖτο πρὸ πολλοῦ, ὄχι ἡ εἰρήνη τὴν ὁποῖαν ὁ κόσμος ζητεῖ ἀπὸ διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις, βασιλικὰς παρατάξεις, γεύματα, λόγους, φρούρια, τηλεβόλα, φορολογία καὶ ἀπαγωγὴν τῆς νεολαίας ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῆς, καὶ ἡ ὁποία οὐδέποτε ἐπιτυγχάνεται.

Ὡς ἡ μέλισσα λαμβάνει τὸ νέκταρ ἐκ τοῦ ἀνθους χωρὶς νὰ ἀφήσῃ οὐδέ τὴν ἐλαχίστην βλάβην εἰς τὸ χρῶμα του ἢ τὸ ἄρωμά του, οὕτω διαβιοῖ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ χρηστός. — Βούδδας.

Ὁ χρηστός εἶνε μέγας ἄνθρωπος, διότι ἡ ὑπομονὴ εἶνε δύναμις, ἡ ἀνεξικακία εἶνε κράτος. — Ἐμπεδοκλῆς.

ΕΠΤΑ ΘΗΣΑΥΡΟΙ.

[Ἐκ τοῦ Α' τόμου τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ]

1—ΥΓΕΙΑ.

Ἐλέχθη ὀρθότατα ὅτι ἡ ὑγεία τοῦ λαοῦ εἶνε ὁ πρῶτος νόμος. Τὸ ζῶηρον ἐνδιαφέρον περὶ τὰ ἀφορῶντα τὴν ὑγείαν τῶν ἔθνῶν, ὅπερ ἀπὸ τινος χρόνου πανταχοῦ ἐκδηλοῦται διὰ τῶν συγκροτουμένων ἱατρικῶν συνεδρίων καὶ τῶν γινομένων ὑγειονομικῶν ἐρευνῶν, εἶνε εὐελπισμῆιον ὅτι ἤρχισε νὰ γίνεται κατάληπτή ἡ ἀλήθεια ὅτι ὄχι μόνον εἶνε ἡ ὑγεία τοῦ λαοῦ ὁ πρῶτος νόμος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἅπας νόμος. Ὁ πολιτισμὸς ἐνὸς ἔθνους δεικνύεται ἐκ τῆς ὑγιεινῆς του, οὐδὲν δὲ τεκμηριωτὴ τὴν ἔθνικὴν ἢ ἀτομικὴν ἐχερροσύνην ἐναργέστερον τῆς προσπαθείας ὅπως διατηρηθῆται ἡ ἁρμονία ἐκείνη τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν ἣν καλοῦμεν ὑγείαν. Ὁ Πλάτων παραβάλλει τὴν ὑγείαν πρὸς τὴν σωφροσύνην, ὁ Σενέκας καὶ ὁ Βάνων ταυτίζουσι τὴν ὑγείαν μὲ τὴν ἀκεραιότητα, ὁ δὲ Σπένσερ ἀποκαλεῖ τὴν νόσον ἁμαρτίαν. Ἡ ὑγεία διέπεται ὑπὸ νόμων ὅτινες εἶνε καθολικοί, ἀκαμπτοὶ καὶ ἀναλλοίωτοι, ὅσον οἱ νόμοι τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας, ἐφ' ὅσον δὲ ἐξακριβοῦνται, δεόν νὰ ὑπακούωνται πρησκευτικῶς. Εἰδικῶς ἐξηκριβωμένοι εἶνε οἱ νόμοι τῆς φυσιολογικῆς ὑγείας ἣτις ἐπομένως ἀποτελεῖ τὸ ζωτικώτατον τῶν ἔθνικῶν συμφερόντων ἅτινα καλεῖται ἁρμοδίως νὰ περιφρουρήσῃ ἢ ἐπίσημος διοίκησις, οὐχ' ἥττον ἢ ἕκαστον ἄτομον. Εἶνε συμφέρον οὐσιωδέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἔθνικοῦ στόλου διότι μόνον διὰ τῆς ἔθνικῆς ὑγείας εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ ἔθνικὸς πλοῦτος καὶ ἔθνικὸς στόλος. Αὕτη αὕτη ἡ ἔθνικὴ ὑγεία εἶνε καὶ πλοῦτος καὶ στόλος. Ὑγεία εἶνε ἡ ἁρμονία τῶν λειτουργιῶν τοῦ συστήματος καὶ τότε μόνον εἶνε πλήρης ὅταν περιλαμβάνῃ ὅλας τὰς λειτουργίας — φυσιολογικὰς, ἠθικὰς καὶ ψυχολογικὰς. Ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῆς ὅλης ἰδιοσυστασίας αὐτὸ εἶνε ὑγεία. Ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα ἔχει τὴν αὐτὴν λέξιν διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀλοκλήρου, τοῦ ὑγινοῦς καὶ τοῦ ἁγίου καὶ δὲν εἶνε ἀπλή μεταφορὰ νὰ εἴπη τις ὅτι ὁ ὑγιῆς καὶ ὁ ἅγιος ταυτίζονται ἢ ἐπρεπε νὰ ταυτίζωνται. Εὐφυῶς ὁ Τολστόη εἶπεν ἐσχάτως ὅτι «ὑπάρχουν πολλοὶ ἱατροὶ γνωρίζοντες πᾶν ὅ,τι γνωρίζει ἡ ἱατρικὴ Ἐπιστήμη, ἀλλὰ ἡ ἱατρικὴ Ἐπιστήμη δὲν γνωρίζει ἀκόμη τίποτε». Ἡ μέχρι τοῦδε πείρα μαρτυρεῖ ὅτι οὐδεμία νόσος πράγματι θεραπεύεται ὑπὸ τῆς ἱατρικῆς, ἀλλὰ μόνον ὁ πάσχων καθίσταται πεδίον πειραματισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐπιστήμη, τοῦ προλαμβάνειν τὴν νόσον, δηλαδή ἡ ὑγιεινὴ Ἐπιστήμη, προσελκύει τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον ἀπὸ τινος χρόνου. Ὅταν ἀναλογιζώμεθα τὸ ἀπειρον πληθὺς τῶν νοσημάτων, χρονίων καὶ ὀξέων, τοὺς τόσους προώρους θανάτους, τὰ παντοῖα ἱατρικὰ συστήματα καὶ τὸν παμμέγιστον ἀριθμὸν τῶν ἐπαγγελλομένων τὴν ἱατρικὴν, δὲν δυνάμεθα, ἀλλ'

ἢ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι θεμελιώδης τις πλάνη καθιστᾷ τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἐκρυθμον. Βεβαίως ἐὰν δὲν ὑπῆρχε πεπλανημένη γνώμη περὶ τοῦ τί ἐστὶ καθ' αὐτὸ νόσος, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπολεμεῖτο ἀποτελεσματικώτερον. Ἀλλὰ φαίνεται ὡσεὶ ἐντελῶς ἠγνοεῖται ὅτι μία μόνη νόσος ὑπάρχει. Αὕτη δὲ ἀπλούστατα εἶνε συνέπεια τῆς ἀθετήσεως τῶν νόμων τῆς Ζωῆς. Ἀθετοῦνται οἱ νόμοι τῆς Ζωῆς καὶ ὁ ὄργανισμὸς ἐκτροχιάζεται. Τὰ συμπτώματα τῆς ἐκτροχιάσεως ἐκδηλοῦνται ὡς παντοῖαι νόσοι καὶ ἐδῶ ἔγκειται ἡ θεμελιώδης πλάνη ἣτις ἐκλαμβάνει τὰ συμπτώματα ὡς ἀρχικὰς νόσους συγγέουσα τὰ αἷτια μὲ τὰ ἀποτελέσματα. Τὸ ζήτημα εἶνε τὸ ζωτικώτατον πάντων καὶ ἡ λύσις του ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἀτομικῶν προσπαθειῶν ἐκάστου οὐχ' ἥττον ἢ ἐκ τῆς μερίμνης τῆς Διοικήσεως. Εἶνε περίεργον ὅτι ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς θεωροῦνται πρόδηλα πάντα ταῦτα ἀφ' ἑτέρου ἐπείγουσα ὑφίσταται ἀνάγκη ὅπως τὰ πρόδηλα στοιχεῖα τῆς ὑγείας ὑποδεκνύωνται ἀκαταπαύστως καὶ κατὰ τρόπον ἐμφαντικὸν προκαλοῦνται φροντίδα καὶ συναίσθησιν εὐθύνης. Ὅσο καὶ ἂν ἐπαναλαμβάνεται δὲν δύναται ν' ἀποβῆ ὑπέρομετρος ἢ ἐπανάληψις ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον καλοῦμεν νόσον εἶνε διαμαρτυρία, διαδήλωσις τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ συνάμα προσπάθεια καὶ μέθοδος τῆς Φύσεως ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν ἁρμονίαν, εἶνε ἐπομένως εὐεργετικὴ ἐνέργεια καὶ ἀντὶ νὰ μᾶς πτοῇ ἔδει νὰ μᾶς σωφρονίσῃ ὅπως συμπράττωμεν μετὰ τῆς Φύσεως. Ἐν ἀρχηγόνοις χρόνοις αἱ νόσοι ἀπεδίδοντο εἰς δαιμόνια, καὶ ὁ ἱατρὸς ἦτο ἐνταυτῶ καὶ ἱερεὺς. Πρὸ τινῶν αἰώνων ἐξηγοῦντο ὡς χυμοὶ τοῦ αἵματος. Καὶ τὰ δαιμόνια καὶ οἱ χυμοὶ ἤμπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ ν' ἀπειλοῦν ὅπως καὶ τὰ μικρόβια, ἀλλὰ τὸ οὐσιῶδες γεγονὸς εἶνε ὅτι οὔτε τὰ δαιμόνια, οὔτε οἱ χυμοὶ, οὔτε τὰ μικρόβια ἰσχύουν ὅταν συμπράττωμεν μετὰ τῆς ἱαματικῆς ἐκείνης δυνάμεως τῆς Φύσεως περὶ ἣς πρῶτος ὁ Ἰπποκράτης ὠμίλησε καὶ ἣτις σήμερον ἀνομολογεῖται ὑπὸ πάντων τῶν βαθύτερον ἐρευνῶντων τοὺς νόμους τῆς Ζωῆς. Περφωτισμένη ὀχύρωσις τοῦ ὄργανισμοῦ, τοῦτο εἶνε ἡ κλεις τῆς ὑγείας. Οἱ νουνεχέστεροι ἱατροὶ σήμερον ἀκολουθοῦσι τὴν λεγομένην «ἀρνητικὴν θεραπείαν» δηλαδή αἰσιόδοξόν τινα τακτικὴν ἀναμονῆς τοῦ ἔργου τῆς ἱαματικῆς δυνάμεως καὶ ἀποχῆς ἀπὸ παρεμβολῆς προσκομμάτων οἷα τὰ φάρμακα. Ἡ ἐξάπλωσις τῶν φώτων θὰ καταστήσῃ τοὺς ἱατροὺς ἀπλοῦς φρουροὺς τῆς δημοσίας ὑγείας, ἐρευνητὰς καὶ μύστας τῆς ἱαματικῆς Ἐπιστήμης, ὄχι τῆς ἱατρικῆς ἣτις βασίζεται ἐπὶ εἰκασίῳν, πειραμάτων καὶ φαρμάκων. Τὰ φάρμακα εἶνε δηλητήρια καὶ ὅταν εἰσάγονται εἰς τὸν ὄργανισμὸν πειραματικῶς, ἡ φύσις ἔχει νὰ παλαίσῃ κατὰ διττῆς δυνάμεως — κατὰ τῆς ἐκτροχιάσεως τοῦ συστήματος καὶ κατὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φαρμάκων.

Ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ ὀργανισμῷ τὰ φάρμακα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνεργοῦσιν ἐκεῖ ὅπου δὲν πρέπει καί, γενικῶς εἰπεῖν, οὐδεμία πράγματι θεραπεία ὀφείλεται εἰς τὸ φάρμακον, ἀλλ' εἰς τὸν θρίαμβον τῆς ἰαματικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως. Τὰ συμπτώματα συγκαλύπτονται πολλάκις ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ φαρμάκου, ἀλλὰ τὸ κακὸν ὠθεῖται εἰς τὰ ἔγκατα τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἀναφαίνεται βραδύτερον ὡς «νέα νόσος». Δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐλπίς εἰμὴ ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους τῆς Ζωῆς. Αὕτη εἶναι ἡ ἀπλή πειθαρχία ἣν ζητεῖ παρ' ἡμῶν ἡ Φύσις ὡς ἀνετάλλαγμα τῆς ὑγείας ἣν δαψιλῶς ὑπόσχεται. Οἱ νόμοι τῆς Ζωῆς δύνανται νὰ συγκεφαλαιωθῶσιν εἰς ὀλίγα ἀξιώματα καίτοι ἡ διεξήγησις αὐτῶν θ' ἀπῆται τόμους. Ἡ ὑγεία δὲν δύναται παρὰ νὰ προσβληθῇ θάττον ἢ βραδίον ἐὰν δὲν τηρῶνται ἀνελλιπῶς οἱ κανόνες οἱ ἀπορρέοντες ἐκ τῶν ἐξῆς ἀπαιτήσεων τοῦ ὀργανισμοῦ. 1. Ὁ ὀργανισμὸς ἀπαιτεῖ διηνεκὲς ῥεῦμα ὀξυγόνου. Ἡ ὑγιεινὴ Ἐπιστήμη εἶνε προσφάτου ἀναπτύξεως. Πρὸ δύο αἰῶνων οὐδὲν σχεδὸν ἐγινώσκετο περὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ἀερισμοῦ τῶν οἰκιῶν ἦτο ὄλως καινοφανὴς πρὸ 170 ἐτῶν ὅτε ὁ Χαίηλς πρῶτος τῷ 1730 ἐκήρυξε τὴν φυσιολογικὴν σπουδαιότητα τοῦ καθαροῦ ἀέρος συντελέσας μεγάλην ἐπανάστασιν. Τὸ ὀξυγόνον εἶνε σπουδαιότερον καὶ αὐτῆς τῆς τροφῆς. Τὸ αἷμα διψᾷ ὀξυγόνου οὕτινος ἔχει ἀνάγκη νὰ καίη τὰ σκύβαλα τῆς τροφῆς καὶ οὕτω προλαμβάνη τὸν σχηματισμὸν δηλητηρίου. Ὀλίγοι ὑποπέυονται ὅτι αὐταὶ αἱ κατοικίαι μας ὡς εἶνε κατεσκευασμέναι εἶνε ἐστὶναι μὴ μολυσμοῦ. Τὸ μέγα πρόβλημα παντὸς ἔθνους εἶνε ν' ἀνοικοδομήσῃ τὰ οἰκῆματα τοῦ λαοῦ. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν φιλογενεῖς τινες πλούσιοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ κατασκευάσωσι δέκα πρότυπα οἰκῆματα διὰ τὸν λαόν. Τοῦτο θὰ ἦτο ἀρχὴ γενέσεως τοῦ πάντοτε προσδοκωμένου «προτύπου βασιλείου» ὑπὸ ἔποψιν ὑγιεινῆς. 2. Ὁ ὀργανισμὸς ἀπαιτεῖ κατάλληλα δι' αὐτὸν στοιχεῖα τροφῆς. Εἰς μέγα χάος εὐρίσκονται αἱ περὶ διαίτης ἔξεις μας μολονότι ἡ διαιτητικὴ ἔρευνα ἔχει ἐξακριβώσει σημαντικωτάτας ἀληθείας. Τροφὴ ἀκατάλληλος ἢ ἀνεπαρκὴς ἢ ὑπερβάλλουσα θὰ φέρῃ πεπωμένως ἐκτροχίασιν τοῦ συστήματος ἀναγκάζουσα τὰ ὄργανα νὰ ἐκτελῶσιν ἄλλοτρίαν ἢ ὑπερμετρον ἐργασίαν ἣτις τὰ ἐξαντλεῖ. Ὁ μόνος σκοπὸς τῆς τροφῆς εἶνε νὰ προσθήτῃ δυνάμεις ἢ σθένος εἰς τὸν ὀργανισμόν. Ἄγνοοῦντες τὰς ιδιότητας τῶν τροφίμων ἀκολουθοῦμεν ἀπλῶς τὴν ὄρεξιν, διακεντωμένην μάλιστα ὑπὸ παντοίων ἐπινοήσεων. Ἡ ὄρεξις εἶνε ὀδηγός, ἀλλὰ δὲν εἶνε ὁ μόνος ὀδηγός προκειμένου περὶ ἀνθρώπινων ὄντων αἵτινα δύνανται νὰ χρησιμοποιῶσιν τὸ φῶς τῆς γνώσεως. Πᾶσα πεπολιτισμένη Κυβέρνησις ἔδει νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν διηνεκῶς τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς τοῦ λαοῦ ἀναλογιζομένη τὴν στενὴν σχέ-

σιν ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ὑγείας· ἀλλὰ καὶ ἀτομικῶς, ἐννοεῖται, εἶνε συμφέρον καὶ καθήκον ἐκάστου νὰ ἐρευνήσῃ καὶ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ τρέφεσθαι. 3. Ὁ ὀργανισμὸς ἀπαιτεῖ καθημερινὴν κίνησιν. Τριῶν ὥρῶν λελογισμένη κίνησις εἶτε ὑπὸ μορφὴν παραγωγικῆς χειρουργασίας εἶτε ὡς περίπατος ἐννέα μιλίων εἶτε ὡς ἄλλη τις ἀβίαστος σωμασμία, εἶνε ἀπαραίτητος. Τὸ σῶμα ἔχει ἑκατοντάδας τινὰς μυῶνων οἵτινες πρέπει νὰ διατελῶσιν ἐν καλῇ λειτουργίᾳ ἵνα τὸ σύστημα ἰσχυροποιῆται καὶ ἀντέχῃ κατὰ τῶν παντοίων ἐχθρῶν του. Ἡ τακτικὴ ἐκπλήρωσις τοῦ ὄρου τούτου συντελεῖ εἰς καῦσιν ἢ ἀπεκδιώξιν τῶν σκυβάλων αἵτινα ἀδιακόπως συσσωρεύονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ καὶ καθίστανται ἐστὶναι μολυσμοῦ ἂν δὲν καῶσι καὶ ἐξελαθῶσιν ἐγκαίρως. 4. Ὁ ὀργανισμὸς ἀπαιτεῖ καθημερινὴν σωματολουσίαν. Τὸ δέρμα ἔχει ἑπτὰ ἑκατομμύρια πόρους οἵτινες εἶνε ὑπερτίτη ἀνάγκη νὰ εὐρίσκωνται διηνεκῶς ἀνοικτοί, ἄλλως τοῦ δέρματος μὴ ἐκτελοῦντος τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῷ λειτουργίαν, ἐπιβαρύνονται τὰ ἄλλα ὄργανα τοῦ συστήματος αἵτινα ἐξασθενοῦσι καὶ φθίνουσι συνεπείᾳ ὑπερμέτρου ἐργασίας. Διὰ τῶν πόρων εἰσάγεται εἰς τὸν ὀργανισμόν τὸ ζωοποιὸν καὶ ἀλεξίνισον ὀξυγόνον καὶ ἐξάγονται αἱ σχηματιζόμεναι τοξίνοι. Εἶνε οὐσιῶδες λοιπὸν νὰ λούεται καὶ τρίβεται τὸ δέρμα, ἄλλως οἱ πόροι φράσσονται διὰ τῶν ἀενάως ἐξερχομένων ἔσωθεν καὶ ἐπικαθημένων ἔσωθεν λεπτεπιλέπτων μορίων ὕλης. Προσέτι ἡ ἐπαφὴ τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ δέρματος δίδει τόνον εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ τὸ καθιστᾷ ἱκανὸν ν' ἀντέχῃ κατὰ τῶν κλιματικῶν καὶ ἄλλων ἐπιδράσεων. 5. Ὁ ὀργανισμὸς ἀπαιτεῖ φιλοσοφικὴν γαλήνην καὶ νευρικὸν σύστημα ἀθορύβητον. Ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς εἶνε ὁ σπουδαιότατος παράγων τῆς ὑγείας. Ἡ ψυχὴ ὅμως καὶ τὸ σῶμα ἐπιδρῶσι διηνεκῶς ἐπ' ἀλλήλων καὶ ὅταν αἱ φυσιολογικαὶ συνθήκαι φυλάσσωνται ἢ θορύβησις τῆς ψυχῆς εἶνε πολὺ ὀλιγώτερον πιθανή. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶνε θαυμάσιος ὀργανισμὸς, κύριον χαρακτηριστικὸν ἔχων τὸ πνεῦμα. Ἡ κλεῖς τῆς ὑγείας ἐπομένως εἶνε εἰς τὰς χεῖρας του. Τῆς θελήσεως χρησιμοποιοιμένης ἀνοίγονται οἱ θησαυροὶ τῆς ἰάσεως οὓς κρύπτει ἐν τῷ βῆθει ἡ ἰδιοσυστασία ἐκάστου. Παντοῖαι εἶνε αἱ ἠθικαὶ ἐπενέργειαι ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, εἶτε ὑφ' ἡμῶν προκαλούμεναι εἶτε ὑπὸ ἄλλων, ἀλλ' ὅταν τις ἐνθυμῆται πόσω μεγάλα συμφέροντα διακυβεύονται ἐὰν τὸ νευρικὸν σύστημα δὲν διατηρῆται διηνεκῶς ἀθορύβητον, θὰ συναισθανθῇ ὅτι οὐδεμία περίπτωσις τοῦ βίου ἔδει ποτὲ νὰ θεωρῆται ἀρκετὰ σοβαρὰ ἢ ἀρκετὰ γόησσα ὥστε νὰ διαταράξῃ τὴν φιλοσοφικὴν γαλήνην. Ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ὁ θρίαμβος τῆς ἰαματικῆς Ἐπιστήμης καὶ ἡ κραταιώσις τῆς ἐθνικῆς ὑγείας.

2 - ΠΛΟΥΤΟΣ.

Ὅπως μεθ' ὅλας τὰς προόδους τῆς ἰατρικῆς, ὁ κόσμος εἶναι πλήρης νοσημάτων, οὕτω καὶ μεθ' ὅλας τὰς προόδους τῆς οικονομικῆς, οἱ πλείστοι στεροῦνται τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου. Πιστεύω ὅτι ἀθέτησις τῶν νόμων τῆς Ζωῆς εἶνε αἰτία τῆς ἀνεχρείας, ὅπως εἶνε καὶ τῆς ἀσθενείας, καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται συμμόρφωσις πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πλουσιονομίας, ὅπως καὶ πρὸς τὰς τῆς ὑγιεινῆς. Διὰ τί ὁ πλοῦτος νὰ μὴ εἶνε προσιτὸς εἰς πάντας; Ὁ πλοῦτος εἶνε διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν καὶ ἀνάπτυξιν ἀπαραίτητος ὅσον ὁ ἀῆρ τὸν ὀποῖον ἀναπνέομεν. Ὁ κοινὸς νοῦς ἀποκρούει τὸ σόφισμα τῶν οικονομολόγων ὅτι ὁ πλοῦτος ἔγκειται εἰς τὴν σπάνιν τῶν χρειῶν τοῦ βίου. Θεμελιῶδες στοιχεῖον τοῦ πλούτου εἶνε ἡ διηνεκῆς εὐπορία. Διὰ τί αὕτη ἡ ἀνεπάρκεια ὡς πρὸς τὴν πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ὑπεράρκεια διὰ τὴν μειονότητα; Ἡ φύσις εἶνε ἀφειδῆς. Ὅλα τὰ ζῶα εἶναι πλούσια. Ὅλα τὰ φυτὰ ἐπίσης. Θὰ ἦτο φρονήσεως ἔργον νὰ λάβωμεν νύξιν ἀπὸ τὸ φαιθόμενον τοῦτο, ὑποπτεύοντες ὅτι οἱ νόμοι ὑφ' οἷς δημιουργεῖται καὶ ἀπονέμεται ὁ πλοῦτος μᾶς εἶνε ἀγνωστοὶ ἀκόμη καὶ ὅτι πλανώμεθα μὴ ἀναγνωρίζοντες τὸ ἀνεξάντλητον τοῦ πλούτου, ἀλλὰ, ὑπνωτιζόμενοι ἀπὸ τὰς θεωρίας τῶν οικονομολόγων, ἀκολουθοῦμεν τὴν ἀντίθετον τῆς ἀληθείας ὁδόν. Τὰ χρειώδη τοῦ βίου εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπτὰ πράγματα, ἀλλὰ εἶνε βέβαιον ὅτι ἄνευ τῆς διανοίας τὰ ἀπτὰ ταῦτα θὰ ἦσαν ἀνέφικτα, καὶ ἂν ἐπομένως ἡ διάνοια εἶχεν εὐρύτερον ὄριζοντα, τὰ χρειώδη τοῦ βίου θὰ ἦσαν ἀφθονώτερα. Ἡ διάνοια δὲν εἶνε ἀρκετὰ ἐφευρετικὴ ὥστε νὰ δημιουργήσῃ πλοῦτον διὰ πάντας, ἀλλ' ἡ καλλιέργεια τῆς διανοίας εἶνε ζήτημα ἀνατροφῆς καὶ παιδείσεως. Καὶ τίς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἐφευρετικότης τῆς δὲν θὰ ἦτο ἀπεριόριστος, ἂν κατωρθοῦτο ἡ προσήκουσα ἀνατροφή καὶ παιδείσις; Εἶνε χρήσιμον λοιπὸν νὰ ἐρευνηθῇ κατὰ πόσον ἡ μεταρρυθμίσις τῶν βάσεων τῆς ἀνατροφῆς θὰ καθίστα τὸν πλοῦτον προσιτὸν εἰς πάντας. Ἐδιδάχθημεν νὰ θεωρῶμεν τὴν πτωχείαν ὡς φυσικὸν πρᾶγμα, ἀλλ' αὕτη ἀναμφισβητήτως εἶνε μᾶστιξ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ δὲν δύναται νὰ παραδεχθῶ ὅτι ἡ φύσις ἀσμενίζεται νὰ μαστίξῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ φύσις ἀπαιτεῖ τὸν ἀνθρώπον πλούσιον ὅπως τὸν ἀπαιτεῖ καὶ ὑγιᾶ. Πᾶσαι δὲ αἱ προσπάθειαι τῆς προφανῶς τείνουσιν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὑπαρξίς καὶ λειτουργία τῶν ἡλιακῶν συστημάτων καὶ τῶν γαλαξιδῶν ἀποβλέπει εἰς τοῦτο: πῶς νὰ ἐξευγενισθῇ ὁ ἀνθρώπινος χαρακτήρ. Πᾶσα ἄρα ἐπίδρασις ἣτις τείνει εἰς τὸ ἐναντίον ἀντιστρατεύεται εἰς τὴν φύσιν. Ἡ πτωχεία ἀναγκάζει τοὺς πλείστους νὰ διευνθύνωσι τοὺς στοχασμοὺς τῶν

διηνεκῶς εἰς ταπεινότητα ἐπίπεδα καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ κακίαι, δουλοφροσύνη, διαμάχαι, ἀνελευθέρησις, ὑποκρισίαι, χυδαιότητες ἔχουν τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀφειδοῦς καὶ ἀνεξάντλητον πλούτου. Τὸ χεῖριστον πάντων εἶναι ὅτι ἡ πτωχεία ἐνσπείρει εἰς τὴν ψυχὴν τὸ ἐξολοθρευτικὸν καὶ ἐκφραυλίζον στοιχεῖον τοῦ φόβου. Ὁ φόβος τῆς ἐνδείας σμικρύνει τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ μάχεται κατὰ τῶν προσπαθειῶν ἃς ἡ φύσις καταβάλλει ὅπως εὐρύνῃ τὴν διανοίαν μας. Αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ φόβος εἶνε ἡ ἐνεργὸς αἰτία τῆς πενίας, διότι συγκαλύπτει τὴν ψυχικὴν ὄρασιν δι' ἧς διακρίνονται αἱ πηγαὶ τοῦ πλούτου καὶ ἀποκόπτει τὰς πτέρυγας τοῦ θάρρους δι' οὗ αἱ πηγαὶ τῆς εὐπορίας ἀνοίγονται, καθιστάμεναι προσιταὶ εἰς τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἱκανότητα. Ὁ φόβος ἰσχυροποιούμενος διὰ κληρονομικότητα στρεβλόνει τόσῳ τὴν κρίσιν, ὥστε ἐντελῶς λησιμονεῖται ὅτι ἡ πηγὴ τοῦ πλούτου εἶνε ὄχι ἔξω, ἀλλὰ ἐνδον. Ἡ ῥῆσις τοῦ Ἰησοῦ «Ζήτει πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ θὰ σοὶ προστεθῶσιν ἀναποφεύκτως» περιλαμβάνει διατύπωσιν παμμεγίστου κοινωνιολογικοῦ νόμου — τοῦ νόμου τῆς Εὐπορίας — συνδυαζομένη μάλιστα μετὰ τὴν ἄλλην ῥῆσιν ὅτι «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶνε ἐνδον» μᾶς δίδει ὁλόκληρον τὴν ἐπιστήμην τοῦ πλούτου ὡς ἐν καρύῳ. Ἄλλ' ὁ φόβος τῆς πτωχείας ἔχει διαστρέψει τὴν διανοίαν μας καὶ μᾶς ἔχει πείσει ὅτι ὄχι ἡ ἀόρατος ψυχὴ, ἀλλ' ἡ ὄρατὴ ὕλη εἶνε μήτηρ τοῦ πλούτου. Ὅλοι οἱ στοχασμοὶ μας ἐπομένως ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν ὄρατὴν ὕλην λησιμονήσαντες τὸ ἀνεξάντλητον τῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ἂν ἐπικρατήσουν ἀρχαὶ νέας ἀνατροφῆς συνάδουσαι πρὸς τὸ ἀξίωμα ὅτι ὁ πραγματικῶς ὑγιῆς εἶνε καὶ πραγματικῶς πλούσιος — ἀξίωμα ὅπερ εἶνε ἄλλος τρόπος ἐκφράσεως τῶν προειρημένων ῥήσεων τοῦ Ἰησοῦ — εἶνε φανερόν ὅτι ἡ πενία θὰ καταστῇ ἀδύνατος. Τὸ ζήτημα τοῦ πλούτου δὲν εἶνε πρόβλημα οικονομικόν, ἀλλὰ θεώρημα ψυχονομικόν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὁποῖου ἐξαρτᾶται ἡ εὐπορία τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν Ἑθνῶν. Ἐν συνόψει εἰπεῖν, διὰ νὰ εἶνε τις πλούσιος ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ γνῶσιν ἑαυτοῦ, νὰ ἔχῃ ἐπίγνωσιν τοῦ νόμου τῆς Εὐπορίας καὶ νὰ ἔχῃ συναίσθησιν τῆς δυνάμεως τοῦ στοχασμοῦ. Διὰ τί εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ τις ἑαυτόν; Διότι οὕτω μόνον δύναται νὰ προικισθῇ ὑπὸ τῆς αὐτεκτιμήσεως ἐκείνης, ἣτις φέρει τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον προσὸν τῆς βασιμῆς αὐτοπεποιθήσεως. Πῶς θὰ γνωρίσῃ τις τὸν ἑαυτόν του; Ἐρευνῶν ἑαυτόν. Τὸ σὺνθημα λοιπὸν τῆς νέας ἀνατροφῆς ἔσται *ἐρεῦνα σαυτόν*. Ὁ μὴ ἐρευνῶν ἑαυτόν οὐδέποτε θὰ μίμνη ποίας δυνάμεις κρύπτει ἐν τῷ βίῳ τῆς ἰδιοσυστασίας του, ἐπομένως δὲν δύναται νὰ ἐκτιμᾷ ἑαυτόν προσηκόντως, κατὰ συνέπειαν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ βᾶσιμον αὐτοπεποιθήσιν, καὶ οἱ

στοχασμοί του εἶνε ἀβαθεῖς καθιστῶντες τὴν δρᾶσιν του ἀνίσχυρον καὶ στεῖραν. Ἡ αὐτερέυνησις ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀφοβίαν ἐκείνην, ἣτις ἀναγκάζει τὴν φύσιν καὶ τὴν κοινωνίαν ν' ἀνοίγη τοὺς θησαυροὺς της. Καὶ ὁ ταπεινότητος καὶ ὁ δειλότητος ἔχει ἐνδόμυχόν τινα ἐντύπωσιν, ὅταν εἶνε μόνος, μακρὰν τοῦ ὑπνωτισμοῦ τῶν ἄλλων, ὅτι κέκτηται ἐντός του μοναδικὴν τινα ἀξίαν. Αὕτη ἡ ἐντύπωσις πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ μετατραπῇ εἰς γνῶσιν, ἣτις θὰ εἶνε ὁ ἀκλόνητος βράχος τῆς ἀτομικότητος, ἡ ἀδάμαστος δύναμις δι' ἧς θραύονται αἱ ἀλύσεις τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀνεχίας. Ὁ μοχθῶν, περιφρονούμενος, ἀλλὰ χρήσιμος ἐργάτης οὕτω θὰ πεισθῇ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἰσχύος του καὶ οὕτω θὰ κατακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Ἐρευνῶν ἑαυτὸν θὰ μάθῃ ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς κρύπτει ἐν ἑαυτῇ, ὡς ἐν σμικροτάτῳ κάλυκτι, τὴν δημιουργικὴν δύναμιν ἐνὸς θεοῦ. Ἐάν ἡ αὐτοπεποιθήσις δὲν εἶνε βράσιμος, ἀλλὰ τυφλή, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι αὐταπάτη, ἀλαζονεία, πείσμα, ἀμάθεια, στοιχεῖα πάντα ταῦτα γενεσιουργικά τῆς πτωχείας. Πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν βράσιμον αὐτοπεποιθήσιν, οἷον ἡ κερδοσκοπία, ἡ φιλαργυρία, ὁ σφετερισμός, ἡ πανουργία, ὁ δόλος, ἡ ἀγυρτεία, θέτει ἡμᾶς εἰς διάζευξιν ἀπὸ τοῦ ψυχολογικοῦ νόμου, ὃν καλῶ νόμον τῆς Εὐπορίας, καὶ ἐπομένως μᾶς καθιστᾷ πτωχοὺς καὶ ἐάν ἀκόμη ἔχωμεν ἑκατομμύρια χρήματος, διότι ταῦτα τότε δὲν εἶνε προϊόντα τοῦ νόμου, ἀλλὰ στιγμιαίου ἐνστίκτου καὶ ὑπόκεινται εἰς ἐξάντλησιν, σκορπισμόν, ἢ ἀπώλειαν. Πραγματικοὶ πόροι εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ νόμου τῆς Εὐπορίας, αὐτοὶ δὲ εἶνε ἀνεξάντλητοι καὶ ἐάν ἀκόμη δὲν ἔχωμεν εἰς χεῖρας μας τίποτε, διότι εἶνε ἔτοιμοι νὰ ἱκανοποιήσωσι πᾶσαν πραγματικὴν ἡμῶν χρεῖαν ἐφ' ὅσον τηροῦμεν τοὺς ὅρους τῆς Ζωῆς. *Ὁ ἀπας πλοῦτος τῆς Οἰκουμένης εἶνε προϊόν τοῦ ἀνθρωπίνου στοχασμοῦ.* Ἀδιάφορον ποῖαι λεωφόροι μεσολαβοῦσιν, ἢ προέλευσις παντὸς τοῦ πλούτου εἶνε ὁ ὑγιῆς στοχασμός. Ὁ στοχασμός ἄρα εἶνε παμμεγίστη δύναμις. Ὅλαι αἱ περιστάσεις τοῦ βίου, ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ συνθήκαι εἶνε συνδυασμοὶ ἢ κέντρα ἢ ἐστίαί τῆς τρομερᾶς ταύτης δυνάμεως καὶ τῶν κινήσεών της, δυνάμεως, δι' ἧς ἀληθῶς θὰ ἐθαυματουργοῦμεν, ἐάν ὁ στοχασμός ἡμῶν δὲν ἀπεσπᾶτο διηνεκῶς πρὸς τὰ ἔξω λησμονῶν ὅτι ὁ νόμος τῆς Εὐπορίας εἶνε ἐνδον. Πᾶσα διανόησις εἶνε μία κίνησις τοῦ στοχασμοῦ δημιουργοῦσα συνδυασμοὺς εἰς τοὺς ὁποίους ἀνταποκρίνονται βιωτικαὶ περιστάσεις ἀναπαριστῶσαι ἀπῶς τὴν ποιότητα τῆς διανοήσεως. Διὰ τῆς κινήσεως τοῦ στοχασμοῦ ὁ νόμος τῆς Εὐπορίας τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἢ κατὰ ἡμῶν καθ' ὅσον ὁ στοχασμός ἀτενίζει πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ πρῶτον τὰ χρεῖώδη τοῦ βίου. Ὁ στο-

χασμός εἶνε ἀλληλένδετος πρὸς ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς δυνάμεις τὰς γεννώσας τὸν πλοῦτον, διότι εἶνε ἀξίωμα ὅτι πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως ἀλληλοσυνδέονται. Ἡ οικονομικὴ καχεξία εἶνε ἐκδήλωσις πλημμελοῦς λειτουργίας τοῦ στοχασμοῦ. Ἀνθηρότης τῶν οικονομικῶν μας θὰ ἦτο ἐπακολούθημα τῆς ζωτικότητος τῶν στοχασμῶν μας ἀκριβῶς ὡς τὸ πλούσιον φύλλωμα τῶν δένδρων εἶνε ἐπακολούθημα τῶν ζωτικῶν ἱκμάδων του. Ὁ στοχασμός ἐνὸς κρίνου τοῦ ἀγροῦ λειτουργεῖ ὑγιῶς καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐξωτερικὴ φύσις ἱκανοποιεῖ πᾶσαν χρεῖαν του. Ἐν κρίνον τοῦ ἀγροῦ εἶνε πλουσιώτερον παντὸς Σολομῶντος, διότι εἶνε πιστὸν εἰς τὰς ἐνδοτέρας ἐντυπώσεις του καὶ οὐδέποτε ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ πλούτου του. «Πάντα τὰ λοιπὰ» προστίθενται εἰς αὐτό, διότι τὸ κρίνον ζητεῖ πρῶτον τὴν ἐνδοτέραν βασιλείαν καὶ ἡ ἐξωτέρα παρέπεται καὶ παρομαρτεῖ τῇ ἐνδοτέρῃ. Ἐάν τὸ κρίνον, ὑγιῆς ὢν, ἔχη ὅ,τι θέλει, πόσω μᾶλλον ὁ ἀνθρώπος; Ὅπως μία χορδὴ ἀνακρούει ἀφ' ἑαυτῆς τὸν ἦχον εἰς ὃν κραδαίνεται ἄλλη χορδὴ, εὐρισκομένη ἀπέναντι αὐτῆς, οὕτω τὸ σύνολον τῶν περιστάσεών μας ἀναπαράγει τὸ σύνολον τῶν στοχασμῶν μας. Στενοὶ στοχασμοὶ ἐξωτερικεύονται ὡς στεναὶ περιστάσεις. Ἐνόσω ὑπάρχει φύσις, ἡ παροχὴ θὰ εἶνε ἕσαι ἴση πρὸς τὴν ζήτησιν. Τί ἄλλο σημαίνει ἡ λέξις φύσις εἰμὴ βλάστησιν, ἀΐξισιν καὶ ἀλλοίωσιν; Τὸ σύμπαν διηνεκῶς φέεται, καὶ ἡ παροχὴ τοῦ ἀλείρου εἶνε ἀνεξάντλητος καλύπτουσα πᾶσαν εὐστοχον καὶ νοήμονα ζήτησιν. Ἡ δύναμις τῆς Ζωῆς ἢ θέλουσα τὸ πᾶν ἀειθαλὲς καὶ ἀκαμαῖον καὶ πλούσιον γνωρίζει ποῦ εἶνε οἱ θησαυροὶ καὶ πῶς ἐκθαπτόμενοι φέρονται πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ γνωστικοῦ ἀπαιτητοῦ. Δὲν ἀποσύρει τὴν ὑπογραφὴν του ὁ αὐτουργός τῆς Ζωῆς. Διατί ἄλλο ἐφυτεῦθησαν εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐλπίδες καὶ πόθοι εἰμὴ ὅπως ἐκπληρωθῶσιν; Πᾶσα ἐλπίς καὶ πᾶς πόθος εἶνε ἐπαγγελία θεία, εἶνε ἐπιταγὴ εἰς τὴν διαταγὴν μας καὶ φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Δημιουργοῦ τῶν πάντων. Πᾶσα προσήκουσα διατύπωσις χρεῖας — ὁ ἔστι δέησις — εἶνε συνάλλαγμα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζῃ τις καὶ ἀναγνωρίζῃ ὅτι εἶνε κάτοχος αὐτοῦ, ἄλλως πρόδηλον εἶνε ὅτι οὐδέποτε θὰ τὸ ἐξαργυρώσῃ. Ὁ πόθος εἶνε ἡ πρώτη εἶδησις ἣν λαμβάνει τις ὅτι κέκτηται ἔμφυτον τὴν ἱκανότητα νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ποθούμενον· ὑπολείπεται νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς στοχασμοὺς του ὑπὸ τὸ πρόσταγμα τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ μὲ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς ἀκεραιότητος, τῆς ἀφοβίας, τῆς ἐλευθεριότητος, τῆς ἀφιλοκερδείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, νὰ βαδίσῃ εἰς βεβαίαν κατάρτησιν. Ὁ στοχασμός θ' ἀκολουθήσῃ τὴν γνῶσιν ἢ δρᾶσις τὸν στοχασμόν· ὁ πλοῦτος τὴν δρᾶσιν.

3-ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἢ συντελεσθεῖσα πανταχοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσιν ἔτη ἔρριξε νέαν κέλευθον εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν ἀνθρώπων. Ἀπεκάλυψε νέας ἀκροπόλεις πρὸς ἄλλωσιν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, προνκάλεσε μεγάλας μεταβολάς, ὑπηγόρευσε ὑψηλότερα ἰδεώδη καὶ κατειργάσατο εὐγενεστέρους γνώμονας διαγωγῆς καὶ φιλοδοξίας ἀτομικῆς ἢ ἐθνικῆς. Ὑπάρχουν σήμερον ἀλήθειαι ἀνομολόγητοι, ἀλλὰ διζώσασαι ἐν τῇ παγκοσμίῳ συνειδήσει, αἵτινες ἀρκεῖ νὰ ὁμολογηθῶσι πανδήμως ἵνα καταρτίψωσιν ὡς ἀθύρματα τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας, γόητρα, ἰνδάλματα καὶ συστήματα τοῦ παρελθόντος. Τὸ πνεῦμα τῆς ὀπισθοδρομήσεως ὅπερ ἐναγωνίως προσπαθεῖ νὰ τὰ συντηρήσῃ ἀτονεῖ καὶ παραδίδει τὰς ἀκροπόλεις τοῦ μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, καθόσον ἐνιαχοῦ ἀναφαίνονται ἡρωϊκαὶ θέλησεις ἐννοοῦσαι νὰ ἐπιβάλωσι τὴν πάνδημον ὁμολογίαν τῶν νεωτέρων ἀληθειῶν. Ἀτονοῦν καὶ παραδιδόμενον δὲν ὀκνεῖ ἐνταυτῷ νὰ πράττῃ ὅ,τι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐσυνείθισε νὰ πράττῃ ὅπως ἀναχαιτίσῃ τὸν ροῦν τῆς προόδου. Τὰ ὄπλα του εἶνε τὰ αὐτά. Ὅσακις δὲν ἔχει πρόχειρα τὰ μέσα τῆς βίας, βασιζέται ἐπὶ τὴν ἀτολμίαν τῶν πολλῶν, ἀντλεῖ προσωρινὰς δυνάμεις ἐκ τῶν χιταμαλῶν στοιχείων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, συκοφαντεῖ τοὺς ἐργάτας τῆς ἐλευθερίας, ἐγείρει τὴν δυσπιστίαν κατ' αὐτῶν καὶ ἐπιζητεῖ μάτην τὴν μείωσιν τοῦ ἀναστήματός των. Ἀλλ' ὀπισθεν αὐτῶν ἔρχεται ἀρωγὸν καὶ ἰσχυρὸν τὸ πνεῦμα τῆς ἐρεῦνης καὶ ἡ νίκη ἀποφασίζεται ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ἐγγύησις ἐλευθερίας. Ἡ ἀλήθεια δὲν εὐρίσκειται ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς ἐρεῦνης. Τὸ πνεῦμα τῆς ὀπισθοδρομήσεως ἄρα οὐδεμίαν ἐλπίδα νίκης δύναται νὰ ἔχη ἄπαξ ὁμολογηθέντος ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ὡς σύνολον προχωρεῖ, δὲν ὀπισθοδρομεῖ, καὶ συμπροχωροῦν μετ' αὐτῆς ὅσα τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν ἀτόμων ἢ ἐθνῶν ἔχουν τὴν θέλησιν, ἀπόλλυνται δὲ ὅσα πάσχουν ἐξ ἀθελησίας. Ἡ ἐρευνα καὶ ἡ ὀπισθοδρομία διίστανται πρὸς ἀλλήλας ὅσῳ διίστανται πρὸς ἀλλήλα τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος. Τῆς ὀπισθοδρομήσεως τὸ σύνθημα εἶνε: «Ἡ γνώμη μου ἔστω κανὼν σου». Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σύνθημα συνίσταται ἡ μέθοδος δι' ἧς οἱ λαοὶ ἄγονται καὶ φέρονται ὑπὸ τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν ἐφημεριδογράφων πάσχοντες ἐξ ἀθελησίας, ἀπαλλοτριουῦντες τὴν θέλησιν των ἀντὶ πινακίου φακῆς. Τὸ ἀξίωμα ἐφ' οὗ ἐρείδεται πᾶσα ἐλευθερία εἶνε ὅτι ἡ χωριστὴ θέλησις ἐκάστου ἀποτελεῖ τὸν θησαυρὸν τοῦ. Πᾶς ἄνθρωπος ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τότε μόνον σκέπτεται ὀρθῶς, ὅταν ἔχη συνειθίσει ν' ἀτενίσῃ εἰς αὐτό. Ὅ,τι γνωμα-

τεύει ἕκαστος εἶνε δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ κανόνα ὄχι ὅμως διὰ κανόνα ἄλλων. Παραδιδόμενος εἰς τὰς γνώμας τῶν ἄλλων παύεις νὰ βλέπῃς τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῆς ἰδικῆς σου ἀπόψεως, ἀπαρνεῖσαι τὸ φῶς τὸ ὁποῖον κατεσκήνωσεν ἐν τῇ ψυχῇ σου ὡς ἰδικὸς σου ὀδηγός, ἄρα παραιτεῖσαι τῆς ἐλευθερίας σου. Ζυγὸς ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν θὰ ἐπακολουθήσῃ θάττον ἢ βράδιον ἀναποδράστως. Ἀπαξ αἱ σκέψεις σου εἶνε προϊόντα ξένης θελήσεως, ἡ ἰδική σου θέλησις ἀτονεῖ καὶ ἐνῶ προωρίσθης νὰ εἶσαι δημιουργός, δυνάμει τοῦ στοχασμοῦ σου, καταντῆς νὰ γίνῃς δημιούργημα δυνάμει στοχασμοῦ ἄλλοτρίου. Ἡ ἐλευθερία σου αἴρεται καὶ γίνεσαι κατ' οὐσίαν κτήμα παντός παρ' οὗ οἱ στοχασμοὶ σου ἐκπορεύονται. Ὁ ἐκτιμῶν τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας ἐπιμελεῖται νὰ ἔχη καὶ νὰ ὁμολογῇ θέλησιν ἰδικὴν του, θέλησιν ἰθαγενῆ καὶ ἀδρᾶν καὶ πάντες οἱ στοχασμοὶ του νὰ εἶνε προϊόντα αὐτῆς καὶ μόνῃς ἀφοσιούμενοι ἐν τούτοις ὄχι εἰς τὸ ἀτομικόν, ἀλλ' εἰς τὸ συνολικόν συμφέρον. Τολμῶν νὰ διαφωνῇ, ὅταν γνησίως διαφωνῇ, καὶ τολμῶν νὰ ὁμοφωνῇ ὅταν γνησίως ὁμοφωνῇ, ἀποκτᾷ τὴν ἀδρότητα ἐκείνην τοῦ στοχασμοῦ πρὸ τῆς ὁποίας πᾶσαι αἱ ὑλικάι συνθῆκαι ὑποκύπτουσιν ἐπισημοποιῶσαι τὴν ἐλευθερίαν του. Αὐτὸ εἶναι τὸ σάλπισμα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος πρὸς τὴν Οἰκουμένην. Ὅσοι δὲν ἀπέκτησαν τὴν ἔξιν νὰ ἔχωσι θέλησιν ἰδίαν καὶ στοχασμοὺς ἰδίους θ' ἀφεθῶσιν ὀπίσω καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ σβεσθῶσι καὶ θὰ ἐκλείψωσιν, διότι ἡμέρας δουλείας ἢ Οἰκουμένη δὲν θὰ ἴδῃ πλέον. Οἱ δοῦλοι πιθανὸν νὰ εὕρωσι χώρον ἐπὶ ἄλλου τινὸς πλανήτου, ὄχι ὅμως ἐπὶ τῆς Γῆς. Ὁ μόνος κληρὸς ὅστις θὰ ὑπολείπεται εἰς τοὺς μὴ ἀναπτύσσοντας ἰσχυρὰν θέλησιν θὰ εἶνε ἡ ἀπόσβεσις. Ὅχι πλέον ζυγός, ἀλλ' ἀπόσβεσις. Ἡ ἐλευθερία λοιπὸν εἶνε ζήτημα θελήσεως, καὶ ἐπειδὴ ἡ θέλησις ἐδρεύει εἰς τὸν ἐγκέφαλον, τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιμελείας καὶ χρησιμοποίησεως τοῦ ἐγκεφάλου. Αὐτὸ εἶνε τὸ ὄργανον τῆς γνώσεως. Ἐκαστος τὸ ἔχει ἐκ φύσεως χωριστά. Ἡ γνώσις τῆς ἀληθείας, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προκύπτουσα ἐλευθερία εἶνε ἐπομένως ἔργον ἐκάστης χωριστῆς θελήσεως. Ὁ ἐγκέφαλος εἶνε τὸ τηλέφωνον δι' οὗ ὁμιλεῖ εἰς ἕκαστον ἰδιαίτερος ἢ Ὑπερτάτη Σοφία. Εἶνε ἐπομένως ἀνυπολογίστου σπουδαιότητος ἡ ἐξ ἀπαλῶν δυνάμεων διὰ προσηκούσης ἀνατροφῆς καὶ παιδείσεως καὶ ἀκολουθίως διὰ τῆς πείρας ἐπιμελεία καὶ χρησιμοποίησις αὐτοῦ. Θέτοντες τὸν ἐγκέφαλον εἰς ἀχρησίαν παύομεν νὰ εἴμεθα κοινωνοὶ καὶ πράκτορες τῆς Ὑπερτάτης Σοφίας. Γυμνάζοντες αὐτὸν εἰς ὀμαλὴν λειτουργίαν γινόμεθα κἀκοχοὶ παντοδυναμοῦ ὄργανου, δηλαδὴ ἐδραιούμεν τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν μας. Ἀλλῃ ἐγγύησις ἐλευθερίας δὲν ὑπάρχει εἰμὴ ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ περιποίησις τοῦ φεγγίτου δι' οὗ

ἀποκτῶμεν τὴν δέουσαν γνῶσιν. Ἡ ἐλευθερία εἶνε κατάστασις τὴν ὁποίαν ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς της πρέπει νὰ ὀφείλωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἄλλως δὲν εἶνε ἀληθινῆς ἐλευθερία. Οἱ ἄλλοι δὲν δύνανται νὰ μᾶς χρησιμεύσωσιν εἰμὴ μόνον ὅπως ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐλευθερίαν μας ἀπαξ προκηρυχθεῖσαν. Οὐδεὶς δύναιται νὰ προσθέσῃ σπιθαμὴν εἰς τὸ ἀνάστημά μας. Πᾶσα αὐξήσις αὐτοῦ ἐκπορεύεται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ἑνδον. Εἶνε ἀποτέλεσμα ἰθαγενοῦς δυνάμεως. Ἐλευθερία ἀνευ ἰθαγενοῦς δυνάμεως δὲν ὑπάρχει. Πᾶσα δόσις εἰς ἡμᾶς ἐξῴθεν ἀνευ ἰσοτίμου ἀποδόσεως ὑφ' ἡμῶν ἐκ τῶν ἑνδον ἀντιπροσωπεύει ἓνα βαθμὸν μειώσεως τῆς ἐλευθερίας μας. Ἡ ἐλευθερία ἀπαιτεῖ ἀπόδοσιν ἐκ τῶν ἑνδον εἰς πᾶσαν δόσιν ἐξῴθεν, καὶ διὰ τὸ γίνεται ἡ ἀπόδοσις πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἰθαγενῆς δυνάμεις. Οὐσία τῆς ἐλευθερίας εἶνε ἡ νίκη. Νίκη σημαίνει κατίσχυσιν. Ἡ κατίσχυσις εἶνε ἐπακολούθημα τῆς ἰθαγενοῦς δυνάμεως τῆς ἀποκλειούσης τὴν ἀθελήσιαν, ἡ δὲ δύναμις αὕτη εἰς οὐδὲν ἄλλο συνίσταται εἰμὴ εἰς τὴν ἐγρήγορσιν ἐκείνην ἥτις μᾶς ὑπενθυμίζει διηνεκῶς ὅτι ὁ νοῦς εἶνε κύριος τῆς ὕλης. Ὅχι ἡ θέλησις τῆς ὕλης, ἀλλ' ἡ θέλησις τοῦ νοῦ, ὅχι ἡ θέλησις τοῦ ἄλλου ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα ἐμέ, ἀλλ' ἡ θέλησις ἐμοῦ. Τοῦτο εἶνε *font et origo* τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἂν δὲν εἴμεθα ἐλεύθεροι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν ἡμῶν εὐθύνεται, ἀφοῦ ἡ πολῦτιμος δύναμις ἡ ἀποκλείουσα τὴν ἀθελήσιαν κατοικεῖ ἐντὸς ἡμῶν. Ἡ ἀθελήσις εἶνε τὸ στήριγμα τῆς τυραννίας. Δυσφορεῖς κατὰ τῆς «παρούσης καταστάσεως πραγμάτων», ἀλλὰ τὴν θεωρεῖς ἀναπόφευκτον ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ ἀναμένεις κανένα Ἡρακλέα. Ἀναπόφευκτον θὰ τὴν θεωρῆς μέχρι τέλους ἐνὸς ὧν δὲν ἀναγνωρίζεις τὴν ἰδιοσυστασίαν σου ὡς Ἡρακλέα, ὡς τὴν μόνην ἀνεξάντλητον πηγὴν σθένους. Μόλις ἀναγνωρίσῃς τοῦτο, ἡ παρούσα κατάστασις εἶνε πράγματι προσωρινή, ἄλλως δαιωνίζεται. Μόλις ἀφρηπισθῆς καὶ ἀντιληφθῆς ὅτι κέκτησαι ἐμφυτον τὴν δύναμιν ὅπως ὑπερνικήσῃς πᾶν ἐμπόδιον καὶ πᾶν περιβάλλον, θὰ αἰσθανθῆς ὅτι εἶσαι ὄχι μόνον ὁ κύριος, ἀλλὰ καὶ ὁ δημιουργὸς πασῶν τῶν συνθηκῶν καὶ περιστάσεων. Ἡ προσπάθεια ἦν θὰ διακεντηθῆς νὰ καταβάλῃς, αὕτη θὰ ἀναπτύξῃ τὴν ζωτικότητά σου τὴν τροφοδοτοῦσαν τὴν ἰθαγενῆ σου δύναμιν. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς μεγίστης σπουδαιότητος ἦν κέκτηται ἡ ἐλευθερία διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ δι' ἕκαστον ἄτομον, εἶνε πολῦτιμον ἔργον ἢ ἔρευνα τῶν αἰτίων ἅτινα χαλαροῦσι καὶ τῶν αἰτίων ἅτινα κραταιοῦσι τὴν θέλησιν, ἀφοῦ αὕτη εἶνε ἡ βᾶσις τῆς ἐλευθερίας. Τὸ σθένος τῆς θελήσεως ἔχει ἄμεσον συνάφειαν πρὸς τὴν ὑγείαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ δὲν θὰ ἦτο καθόλου ρητορικὴ ἔκφρασις νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶνε ἐν τῶν γνωρισμάτων τῆς ὑγείας, δεδομένου ἤδη

ὄντος ὅτι ἡ ὑγεία εἶνε ἡ ἁρμονικὴ λειτουργία συμπάσης τῆς ἰδιοσυστασίας τοῦ ἀνθρώπου. Εἰδικῶς ἐν τούτοις ἐξετάζοντες ὧδε ὡς παράγοντα τῆς ἐλευθερίας τὴν θέλησιν διακρίνομεν δύο κινδύνους μεταξὺ τῶν ὁποίων δέον αὕτη νὰ οἰακοστροφηθῆ ἵνα μὴ χαλαρομένη μειώσῃ τὴν ἐλευθερίαν μας. Ἡ ἡδονὴ καὶ ὁ φόβος εἶνε ἡ Σκύλλα καὶ ἡ Χάρυβδις. Ἡ μὲν σαγηνεύει, ἡ δὲ πτοεῖ καὶ ἡ οἰακοστροφῆσις δὲν εἶνε εὐκολος. Εἶνε ὅμως ἐφικτή. Πᾶν εἶδος ζυγοῦ καθ' οὗ δυσανασχετοῦμεν εἶνε ἀπλή ἐξωτερικεῖσις, ἀντανάκλασις τοῦ ἐσωτερικοῦ ζυγοῦ εἰς ὃν κλίνομεν ἢ ἔχομεν κλίνει ἐνεκα ἀσθενοῦς θελήσεως. Νομίζομεν ὅτι τυραννούμεθα ὑπὸ ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ἐνῶ πράγματι εἶνε ἡ φιληδονία ἢ ὁ φόβος ἢ ἀμφοτέρω ἀτινα ἐχάλκευσαν τὰς ἀλύσεις μας. Κατισχύσαμεν τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς πτοήσεως; Πάντα τὰ ἄλλα προσκόμματα θ' ἀποδειχθῶσι σκιαί. Ἡ τρυφή αὕτη καθ' ἑαυτὴν εἶνε νόσος προσβάλλουσα τὴν θέλησιν ὡς φυλλοξήρα· ἐπίσης δὲ καὶ ὁ φόβος οὗ ἴδιον εἶνε νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ λησμονῶμεν τὰς ἐμφύτους γιγαντιαίας δυνάμεις μας. Ὅπερ δὲ δεινότατον, ὑφίσταται ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Ἡ Ζωὴ ἔχει τοὺς νόμους τῆς καὶ ἡ ἀθέτησις αὐτῶν φέρει ἀδυσωπῆτως τὰ παθήματα ἐκείνα ἅτινα εἶνε τὰ ἰκανώτερα ὅπως μᾶς τοὺς ὑπενθυμίσουν γινόμενα μαθήματα. Ἡ τήρησις τῶν νόμων τῆς Ζωῆς εἶνε ἡ μόνη μέθοδος πρὸς οἰακοστροφῆσιν τῆς θελήσεως μεταξὺ τῆς σαγήνης καὶ τῆς ἀτολμίας. Μᾶς ἐφοδιάζει μὲ τὴν ἀναγκαίαν θετικότητα ἡθους ἥτις ἐξουδετεροῖ τὴν ἀρνητικότητα εἰς ἣν ἀπειλεῖ νὰ μᾶς ρίψῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἡδυπαθείας ἢ τοῦ τρόμου. Μᾶς θαρακίζει μὲ ἠθικὸν θάρρος καὶ μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι ὅπως οὐδὲν πρᾶγμα εἶνε τόσῳ ἄξιον ὥστε νὰ μᾶς σαγηνεύσῃ μέχρι δεσμεύσεως, οὕτω οὐδὲν πρᾶγμα εἶνε τόσῳ ἰσχυρὸν ὥστε νὰ πτοήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην παντοδυναμίαν. Ὁ στοχασμὸς εἶνε δύναμις ἀπείρως ἰσχυροτέρα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ δὲν ὑπολείπεται εἰμὴ νὰ γνωρίσῃ τοὺς νόμους τῆς καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίν της οἰοσθήποτε, ὅπως ἀποδειχθῆ δημιουργός. Γνωρίζων οὕτω ἑαυτὸν δεσπόζει πάντων τῶν συνδυασμῶν τοῦ βίου, καὶ αἰσθάνεται ὅτι εἶνε ἐπιτομή, ἀνακεφαλαίωσις τοῦ σύμπαντος. Δρῶν ὀπισθεν τοῦ ἐγκεφάλου ὁ στοχασμὸς προκαλεῖ δονήσεις καὶ ἐξωτερικεῖται εἰς δημιουργήματα. Οὕτω τις ἐκπροσωπεῖ καὶ ἀναπαριστᾷ τὴν μεγαλειότητα, τὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν αὐτοβουλίαν τοῦ Νοῦ, οὕτως εἶνε κύριος τῆς θελήσεώς του καὶ ἔχει κράτος ἐπὶ τῆς φύσεως. Μόνον ἄρα ὡς ἀναπόδραστον ἐπακολούθημα τῆς καλλιεργίας καὶ εὐστόχου χρησιμοποίησεως τοῦ ἐγκεφάλου κατορθοῦται ἀήτητος ἢ ἐλευθερία, ἀτομικὴ τε καὶ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ καὶ ἐθνικὴ.

4 — ΕΙΡΗΝΗ.

Οἱ πόλεμοι καὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ μας, αἱ ἔριδες καὶ οἱ νόμοι μας, οἱ πατριωτισμοὶ μας καὶ αἱ τυραννίδες μας, αἱ ἐκμεταλλεύσεις καὶ αἱ ἀπεργίαι μας, αἱ συμμαχίαι καὶ αἱ μονομαχίαι μας ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὔτε ἠννοήσαμεν, οὔτε ἐπιστεύσαμεν ἀκόμη τὸ ζωτικὸν νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ ἐξαγγελθέντος εἰς τὸν κόσμον διὰ τοῦ χαιρετισμοῦ «ἐπὶ Γῆς εἰρήνη». Ἡ φιλοσοφία ὅλη τοῦ Ἀνακτος τῆς Εἰρήνης ἐγκείται ἐν τῷ φρασιδίῳ «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία» — φρασιδίῳ ὅπερ ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ θεανθρώπου ἐκπορευόμενον ἔδει νὰ μᾶς ἔχη πείσει ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ δικαιολογοῦν τὴν διατάραξιν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Ἡ προσφιλεστέρη λέξις τοῦ Χριστοῦ ἦτο *εἰρήνη* καὶ ἀληθῶς ἡ διατάραξις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας εἶνε ἡ κεκρυμμένη πηγὴ πασῶν τῶν θυελλῶν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. «Τὴν ἐμὴν εἰρήνην δίδωμι ὑμῖν», ἀλλ' ἡμεῖς ἀντὶ νὰ τὴν δεχθῶμεν ἐπεμελήθημεν νὰ ἐπινοήσωμεν χριστιανισμὸν ἐλαστικόν, χριστιανισμὸν οἰκονομοῦντα, χριστιανισμὸν εὐλογοῦντα τὰς φιλομάχους τάσεις μας καὶ ἐπιτολαίως μόνον σχετιζόμενον πρὸς τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες. Ἐὰν ἀντήχει που σήμερον ὅπως τὸ πάλαι ἡ φωνὴ τοῦ ἐξαγγείλαντος αὐτό, θὰ ἠκούετο λέγουσα «Τί μ' ἐνδιαφέρουν αἱ ἐκκλησιαί σας, ἀφοῦ τὴν ἐμὴν εἰρήνην δὲν ἀπεδέχθητε; Τί ἀξίζει ἂν πιστεύετε οὕτως ἢ οὕτως, ἀφοῦ δὲν πιστεύετε τὴν διαβεβαίωσίν μου ὅτι οὐδὲν δικαιολογεῖ τὴν διατάραξιν τῆς διεθνούς καὶ κοινωνικῆς ἁρμονίας—τῆς ψυχικῆς γαλήνης.» Τὸ νόημα τῆς φράσεως «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία» προσηκόντως διορώμενον ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ Εὐαγγελίου εἶνε νὰ μύηση ἡμᾶς εἰς τοὺς νόμους τῆς *εἰρήνης*. «Τὴν ἐμὴν *εἰρήνην* δίδωμι ὑμῖν» «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσιν». «*Εἰρήνη* ἔσται τὸ ἔργον τοῦ δικαίου (Ἡσ. 32, 17). Ἀνατελεῖ πληθὸς *εἰρήνης* (Ψ. 81, 7). Λαλήσει *εἰρήνην* ἐπὶ τὸν λαὸν (84, 9). Δικαιοσύνη καὶ *εἰρήνη* φιλοῦσιν ἀλλήλας (11). Κορωνίς εὐθύτητος *εἰρήνη* (36, 37). Ζήτησον *εἰρήνην* καὶ ἐπιδίωξον αὐτήν (33, 14). Οἱ ὀρθῶς ζητοῦντες εὐρήσουσιν *εἰρήνην* (Παρ. 16, 7). Τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν *εἰρήνης* (Λουκ. α' 79). Τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ *εἰρήνη* (Ρωμ. η' 6). Τὰ τῆς *εἰρήνης* διώκωμεν (Ρωμ. ιδ' 19). Ἐν *εἰρήνῃ* κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός (Κορ. Α' ζ' 15). Ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἔστιν *εἰρήνη* (Γαλ. ε' 22). Ἡ *εἰρήνη* φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν (Φιλ. δ' 7). Μακάριοι οἱ *εἰρηνοποιοὶ* (Ματθ. ε' 9). Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ *εἰρήνη* (Ρωμ. ιδ' 17). Ἀλλὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δὲν τὸν ἀντελήφθημεν — δὲν ἐπιστεύσαμεν τὴν θεμελιώδη ἀξίαν τοῦ βιονομικοῦ παραγγέλματος. «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία», διὰ τοῦτο τὴν προσερχθεῖσαν ἡμῖν εἰρήνην δὲν τὴν ἐλάβομεν. Τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι εἶνε ἀποκτᾶν. Τὸ βιονομικὸν

νόημα τοῦ εὐαγγελικοῦ παραγγέλματος εἶνε ὅτι ἡ εἰρήνη, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν νόμων τῆς Ζωῆς καὶ τῆς ὑποστάσεως, εἶνε ζήτημα ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν μας—ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ἡμῶν βούλησιν. Δὲν ὑπάρχει λόγος ἀποκλείων ἡμᾶς ἀπὸ τὴν βαλσαμώδη ἀτμοσφαιρᾶν τῆς εἰρήνης, εἰμὴ καθόσον ἡμεῖς ἐπιτρέπομεν νὰ ταρασσεται ἡ καρδία ὑμῶν. Ἡ ἐννοια τῆς εἰρήνης διαθέει ὅλας τὰς σελίδας τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας. Ἡ λέξις αὕτη ἔρχεται ἀκατασχέτως αὐτίς καὶ αὐτίς εἰς τὴν γραφίδα καὶ εἰς τὴν γλώσσαν παντὸς γνησίου καὶ εὐκρινοῦς κήρυκος τῆς χριστιανικῆς ιδέας. Πᾶσα δὲ ἄλλη θρησκεία περὶ τὴν ἐννοίαν τῆς εἰρήνης ἐβλάστησε καὶ καθ' ὅσον ὁ πυρὴν αὐτὸς παρενοήθη κατὰ τοσοῦτον ἢ περὶ αὐτὸν βλαστήσασα θρησκεία ἐκιβδηλώθη. Ἡ χριστιανικὴ φιλοσοφία ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δεικνύει ὅτι ἡ ἀληθὴς θρησκεία δὲν συνίσταται εἰς τὸ ἀσπάζεσθαι δοξασίας, ἀλλὰ συνίσταται εἰς ζῶσαν δύναμιν ἀενάως αὐξουσιν. Ἐχοντες ἐπίγνωσιν τῆς ζώσης ταύτης δυνάμεως εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν τὴν διατάραξιν τῆς καρδίας ἡμῶν, εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ αἴρωμεν τὰ ἀντίξοα πρὸς τὴν εἰρήνην στοιχεῖα. Εἰρήνη εἶνε τὸ ἀπαραίτητον θεμέλιον τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Τόσῳ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἀνευ εἰρήνης δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ Ἀνθρωπισμός, ὥστε ἀπ' ἐνστικτοῦ πᾶσαι αἱ ἔριδες καὶ πάντες οἱ πόλεμοι τοῦ Γένους ἐγένοντο ἀνεπιγνώτως χάριν ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης. Δηλαδή ἀνεκαθεν ὤθησεν ἡμᾶς τὸ ἐνστικτον ὅπερ βλέπομεν ὠθοῦν τὰ ζῶα. Τὰ ζῶα πάντα ἔχουσι τὸ ἐνστικτον τῆς εἰρήνης καὶ πᾶσα μάχη καὶ πᾶς ἀλληλοσπαραγμὸς μεταξύ τῶν γίνεται τυφλῶς ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ ἐνστικτοῦ. Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἔχει μέσα ἀνώτερα τῆς μεθόδου ταύτης ὅπως ἐξασφάλισον εἰρήνην, ἀρκεῖ ἅπαξ νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ἡ διατάραξις τῆς ψυχικῆς ἡμῶν γαλήνης δὲν ἔχει τὴν αἰτίαν τῆς εἰς τὴν κακοβουλίαν, ὡς νομίζομεν, ἢ τὴν ἀβελτηρίαν τῶν ἄλλων, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀγνωσίαν. Ἄπαξ τοῦτο ἐννοηθῇ θὰ προβιβασθῶμεν ἀρκετὰ ὥστε νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν εἰρήνην ὄχι πλέον τυφλῶς διὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ συναγωνισμοῦ, ἀλλὰ πεφωτισμένως διὰ τῆς αὐτοκρατήσεως καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς αὐτοβουλίας ἡμῶν. Δὲν εἶνε λογικὸν νὰ ἐξαρτᾶ τις τὴν ἡρεμίαν του ἀπὸ τὰς διαθέσεις τῶν ἄλλων. Τὸ ἔργον ἐκάστου εἶνε νὰ ἐνθυμῆται διηνεκῶς ὅτι εἶνε μικρὸς ἥλιος ἀκτινοβολῶν πέραν τοῦ θάλπος καὶ φῶς ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Οὕτω πράττων θὰ κραταιωθῇ ἐπὶ τέλους τόσον ὥστε νὰ δύναται καὶ διὰ τῆς ἀπλῆς παρουσίας του νὰ διαλύῃ τὴν ἐχθρότητα, τὴν ἐπίθεσιν, τὴν ἀδικίαν, ὅπως ὁ ἥλιος ἐξακολουθεῖ ἀτάραχος νὰ διαλύῃ τὰ σκότη καὶ τὰς ἀτελείας. Τῶν πολιτειῶν τὸ σὺνθημα, ἀνατελεῖν τοῦ Χριστιανισμοῦ, δὲν δύναται νὰ εἶνε πλέον «Ἐὰν θέλῃς εἰρήνην παρασκευάζε πόλεμον», ἀλλὰ «Ἐὰν θέλῃς εἰρήνην παρασκευάζε τὸ ἀθορύβητον τῆς καρδίας σου». Αὐτὸ ἔδει νὰ εἶνε

τὸ σύνθημα παντὸς ἀτόμου καὶ πάσης ομάδος, καὶ εἶνε προνόμιον ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου ν' ἀντιλαμβάνεται αὐτό. Τὸ ἄλλο σύνθημα εἶνε ὑπερᾶρμολίως ἀντιλαμβάνεται ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ζώου καὶ βλέπομεν τίνες ἔφερε καρπὸν ἐφαρμοσθὲν μέχρι τοῦδε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Διεθνῆς «εἰρήνη» διατηρεῖται ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ὑπάρχωσι δύο ἢ τρεῖς κραταίαι Αὐτοκρατορίαι ἰλιγγιωδῶς ἐξωπλισμέναι, τρέμουσαι ἀλλήλας, ἀυξάνουσαι διηνεκῶς τοὺς κολοσσιαίους ἐξοπλισμοὺς των καὶ διασπαθίζουσαι τὸν πλοῦτον δὲν παράγουσιν ἐκάτομμύρια εἰλώτων. Τὸ ζώωδες ἐνστικτὸν δὲν ὑπέστη ἀκόμη τὴν μεταρροφωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Πᾶσα παντὸς εἶδους ἢ βαθμοῦ ἐπίθεσις εἶνε ἐνδείξις ζωῶδους περιωπῆς, καίτοι τὰ ζῶα δὲν ἐπιτίθενται δσάκις δεικνύεται πρὸς αὐτὰ ἀγάπη. Πᾶσα ὕβρις ἢ ἐπίθεσις, ἐλέγχει ὅτι ὁ ὕβριστής ἢ παρητήθη τοῦ θρόνου ἀπὸ τοῦ ὁποῦ δύναιται ν' ἀπαγορεύῃ τὴν θορύβησιν τῆς καρδίας του, ἢ δὲν ἀνῆλθεν ἀκόμη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην περιωπῆν καὶ πρέπει διὰ τῆς ἀγάπης ἡμῶν ἀκτινοβολούσης ἐκ τῶν ἔνδον νὰ τείνωμεν αὐτῷ χεῖρα βοηθείας ν' ἀνέλθῃ μούμενος εἰς τοὺς νόμους τοῦ βίου. Ὅπως ἡ ὑγεία, ὅπως ὁ πλοῦτος, ὅπως ἡ ἐλευθερία, οὕτω καὶ ἡ εἰρήνη εἶνε ἀγαθὸν ἐπιτυγχανόμενον ἐκ τῶν ἔνδον. Πᾶσα διυκύνουσι οἰουδήποτε τῶν ἀγαθῶν τούτων προέρχεται ἐξ ἀθετήσεως τῶν νόμων τῆς ζωῆς. Ἡ ἐλευθερία πάντων, εἶδομεν, εἶναι ὄρος ὑπάρξεως καὶ προόδου. Ὅταν πρόκειται περὶ ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου εὐρισκομένου μακρὰν πάσης συναφείας πρὸς ἄλλους, ὁ ὄρος τῆς ἐλευθερίας ἀφορᾷ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ προκειμένου περὶ πλειόνων ἐπὶ τὸ αὐτό, ὁ ὄρος τῆς ἐλευθερίας εἶνε ὄρος *συνυπάρξεως* καὶ *συμπροόδου*. Ἀφορῶν πλείονα άτομα γεννᾷ συνθήκας ἀπαιτούσας ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων ἀτόμων οὕτως ὥστε ἡ ἐλευθερία ἐκάστου νὰ διαμένῃ ἀπαραμείωτος. Ἐν τῇ συνυπάρξει πλειόνων ἀτόμων γεννᾶται δηλαδὴ καὶ ἕτερον στοιχεῖον— ἡ ἀνάγκη τῆς ἰσορροπίας ἀνευ τῆς ὁποίας ἐλευθερία πάντων δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ. Ἡ ἐξασφάλισις τοῦ στοιχείου αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην. Οὐδεὶς δύναται νὰ εἶνε ἀσφαλῶς ἐλεύθερος, ἐὰν ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη εἶνε ἀκροσφαλῆς, ἀλλ' ἔτι ὀλιγώτερον ἐλεύθερος εἶνε ὅστις διακυβεύει τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην καταστρέφων τὴν ἐλευθερίαν οἰουδήποτε ἄλλου. Μάλιστα καταστρέφει ὁ τοιοῦτος μετὰ τῆς ἀτομικῆς του ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀτομικὴν του εἰρήνην. Ταράσσει τὴν καρδίαν τοῦ ἄλλου δὲν δύναται παρὰ νὰ ταράξῃ καὶ τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ κατ' ἀδυσώπητον συνέπειαν ἀπορρέουσας ἐκ τοῦ βιονομικοῦ ἀξιώματος ὅτι ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου (ὁ σκοπὸς δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ) προϋποθέτει τὸ ἀθορύβητον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Φαίνεται ὡσανεὶ τις παρητέτο μέρος τῆς ἐλευθερίας του χάριν τῆς ἀλλοτρίας ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἢ κοινωνικὴ εἰρήνη, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν

ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης κρηπιδώνει τὴν ἰδίαν ἡμῶν ἐλευθερίαν ἔτι στερεώτερον. Ἐντεῦθεν καταδεικνύεται ὅτι ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐπομένως ἡ ἀτομικὴ εἰρήνη ἀπαιτεῖ ἀπαραίτητως τὸ κλάδευμα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐλευθερίας. Καταδεικνύεται προσέτι ὅτι ἡ εἰρήνη εἶνε ὁ ἀπαύστως ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως, εἴτε ἀνεπιγνώτως, εἴτε ἐν ἐπιγνώσει. Καὶ τὸ ἀμερικανικὸν Σύνταγμα θὰ ἦτο ὑγιέστερον, ἐὰν ἀνέγραφεν ὅχι ὅτι «τὸ θεμελιῶδες δικαίωμα παντὸς ἀνθρώπου εἶνε νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν εὐτυχίαν του» ἀλλὰ τὴν εἰρήνην του. Ἡ ἐπιδίωξις κέρδους δὲν εἶνε ἐγγύησις εἰρήνης. Ἀπ' ἐναντίας πᾶσα δρᾶσις βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κέρδους ὅσω εὐτυχῇ καὶ ἂν καταστήσῃ τινὰ ἐξωτερικῶς, εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ψυχικὴν γαλήνην. Κατ' οὐσίαν τὸ ἀντίθετον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκομεν καὶ καλοῦμεν εὐτυχίαν προάγει τὴν βασιλείαν τῆς εἰρήνης. Ἐν τῇ δίνῃ τῶν ἀντιδράσεων καὶ τῶν δοκιμασιῶν (ἐκείνου δηλαδὴ τὸ ὁποῖον φοβούμεθα καὶ ἀποκαλοῦμεν δυστυχίαν) διακεντᾶται καὶ βλαστάνει ἡ ἀναγνώρισις τῆς εἰρήνης ὡς ὑπάτης βιονομικῆς ἀνάγκης. Ὁ Τολστόη βασίζει ὅλην τὴν φιλοσοφίαν του ἐπὶ τοῦ «μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ» δεικνύων οὕτω ὅτι καλῶς διησιθάνθη τὸ λυσιτελὲς τῶν κοσμικῶν ἐνοχλήσεων ὧν κατισχύων τις, οὐχὶ δι' ἀντιστάσεως, ἀλλὰ διὰ ψυχικῆς γαλήνης προάγεται ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμὸν μέχρι τῆς εἰρήνης ἥτις ὑπερέχει πάντα νοῦν. Ἡ εἰρήνη ὑπερέχει πάντα νοῦν ὅταν πηγάζῃ ἐκ τῶν ἔνδον. Εἶνε δαψιλὲς καὶ ἀπειρον πᾶν τὸ ἐκ τῶν ἔνδον πηγάζον. Ἡ ὑγεία ὑπερέχει πᾶν σθένος, ὁ πλοῦτος ὑπερέχει πᾶν μέτρον, ἡ ἐλευθερία ὑπερέχει πᾶν κράτος, ὅταν πηγάζῃ ἐκ τῶν ἔνδον. Πᾶσα ἐξωτερικὴ ὑπόστασις εἶνε ἐξαντλητὴ, ἀνεξάντλητον εἶνε μόνον τὸ ἔνδον. Τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι δυνάμεθα νὰ εἴμεθα φαιδροὶ καὶ ὅταν ἀκόμη πάσχωμεν, ἀτενίζοντες ἀθορυβῆτως εἰς ὑπερτέραν σφαιραν βίου, ἐνθα τὸ πάσχειν ὡς μὴ ἔχον λόγον ὑπάρξεως ἐξοβελίζεται. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἔχωμεν ἐχθροὺς, οὐδὲν βλάπτει ἡμᾶς ἐνόσφ γνωρίζομεν ὅτι ἔχομεν τὴν ἐνδοτέραν ἀκρόπολιν εἰς ἣν ἀποσυρόμεθα μέχρις οὗ τοὺς μεταμορφώσωμεν εἰς φίλους. Ἀληθῶς τὸ ὑπατον συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς φαίνεται ὅτι εἶνε τοῦτο: νὰ καθίσταται διηνεκῶς εἰρηνοποιὸς τῆς ἑαυτοῦ καρδίας, εἰρηνοποιῶν τοιοῦτοτρόπως τὴν Οἰκουμένην. Ὅπως ὁ κυβερνήτης πλοίου προσανατολίζεται πρὸς τὸν ἥλιον διοφθαλμιῶν αὐτὸν διὰ τῶν ὀπτικῶν ἐργαλείων του, ὅσάκις ὁ οὐρανὸς εἶνε ἀνέφελος, οὕτως ὁ ποιῶν εἰρήνην δέον νὰ προσανατολίζεται πρὸς τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ του ἥλιον διοφθαλμιῶν αὐτὸν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων τοῦ βίου.

5 - ΣΘΕΝΟΣ.

Υπό μίαν ἔποψιν αἱ ἔννοιαι τῆς ὑγείας καὶ τοῦ σθένους ταυτίζονται ἐξ οὗ καὶ ἡ ἔλλειψις ὑγείας καλεῖται ἀσθένεια. Αὕτη εἶνε ἡ φυσιολογικὴ ἢ βιολογικὴ ἔποψις. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν βιονομικὴν ἔποψιν ὑπάρχει διάκρισις. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ ὑγεία καὶ τὸ σθένος εἶνε δύο διάφοροι σφαιραὶ ἀμοιβαίας ἐπιρροῆς. Ὑγεία ὑπάρχει, ὅταν ὅλα τὰ ὄργανα τῆς ἀνθρωπίνης συστάσεως ἐκτελῶσι τὰς χαρακτηριστικὰς αὐτῶν λειτουργίας ἁρμονικῶς. Σθένος εἶνε ἡ συναίσθησις ὅχι μόνον τῆς ἁρμονικῆς ταύτης καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ συνδέσμου αὐτῆς μετὰ τῆς ἁρμονίας τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἡ λέξις ἀσθένεια τότε σημαίνει ὅχι ἔλλειψιν φυσιολογικῆς ὑγείας, ἀλλὰ φόβον καὶ κατὰ μέγα μέρος αἱ ἔννοιαι τοῦ σθένους καὶ τῆς ἀφουβίας ταυτίζονται. Ἀκριβέστερον θὰ ὀρίζομεν τὸ σθένος ὡς λελογισμένην ἀφουβίαν ἀποκαλύπτοντες τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ ὡς ἐνὸς τῶν ὄρων τῆς φυσιολογικῆς ὑγείας. Ἀῖμοι κληρονομικοί, οἰκονομικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἀντιστρατεύονται πολλάκις εἰς τὴν φυσιολογικὴν ὑγείαν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συστάσει ὑπάρχει σφαιρα ἧς ἡ ἐπιρροή εἶνε ἰκανὴ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν κληρονομικὴν ἀσθένειαν, τὴν ἀνέχειαν καὶ τὴν κοινωνικὴν δυσπραγίαν. Ἡ σφαιρα αὕτη εἶνε ἡ θέλησις. Ἐν τῇ σφαιρᾷ ταύτῃ ἕκαστος εἶνε ἀνεξάρτητος τῶν προγόνων του, ἀνεξάρτητος τῆς πλουτολογίας, ἀνεξάρτητος τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ πρόβλημα εἶνε πῶς νὰ ἐγκατασταθῇ τις ἐν αὐτῇ τῇ σφαιρᾷ. Ἡ ἔρευνα τῶν νόμων τοῦ σθένους θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Ὅπως ἀντικαθῶμεν τελεσφόρως καθ' ὅλων τῶν περιορισμῶν, οὓς ἐπιβάλλει ἡμῖν ἡ κληρονομικότης, ἡ πλουτολογία καὶ τὸ περιβάλλον, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνασκήσωμεν τὸ προσὸν ὑπερ μᾶς χαρακτηρίζει ὡς ἄτομα. Τὸ προσὸν αὐτὸ εἶνε ἡ ἰδιοβουλία καὶ δὲν ἀπορρέει οὔτε ἀπὸ τὸ παρελθὸν τοῦ γένους, οὔτε ἀπὸ τὸ παρόν. Εἶνε προσὸν προαιώνιον καὶ αἰώνιον. Ἡ ἰδιοβουλία ἐνὸς ὄντος εἶνε ἡ ταυτότης του ἀμυγῆς πασῶν τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων καὶ ἀνεξάρτητος πάντων τῶν ἐξωθεν ἐπιβαλλομένων περιορισμῶν, ἀρκεῖ νὰ τὴν ἀναγνωρίσωμεν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἀτομισμὸς ἐπικρατεῖ οὐκ ὀλίγος, ἀλλ' ὁ ἐπικρατῶν ἀτομισμὸς εἶνε πλουτολογικὸς καὶ εἶνε καταδικασμένος νὰ συντριβῇ ὑπὸ τὸν ἀναποδράστως ἐρχόμενον συνεταιρισμὸν ἢ σοσιαλισμὸν, ὅστις κατ' ἀνάγκην θὰ προηγηθῇ τῆς γενέσεως τοῦ βιονομικοῦ ἀτομισμοῦ. Ὁ συναγωνισμὸς ὑπῆρξε τὸ ἔδαφος ἐξ οὗ ἐβλάστησεν ἡ ὄσφ χυδαία τόσφ καὶ ἀσθενῆς οἰκονομικὴ ἀτομικὴ ὑπόστασις. Ὁ σοσιαλισμὸς ἢ χριστιανισμὸς (ὀπωσδήποτε καὶ ἂν ὀνομάσωμεν τὴν ἀντίθεσιν τοῦ συναγωνισμοῦ) ἔσται τὸ ἔδαφος ἐξ οὗ θὰ βλαστήσῃ ἡ ὄσφ εὐγενῆς τόσφ καὶ σθεναρὰ βιονομικὴ ἀτομικὴ ὑπόστασις. Συνεταιρι-

σμὸς ἀτόμων μὴ ἐχόντων σθένος δημιουργικὸν εἶνε οὐτοπία. Ἐκαστον μέλος παντὸς συνεταιρισμοῦ πρέπει νὰ ἔχη βιονομικὴν ἀτομικότητα. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν πρέπει νὰ ἔχη εἶνε ἡ οἰκονομικὴ ἀτομικότης. Ἡ μέλλουσα κοινωνία θὰ ἐξοβελίσῃ πᾶσαν οἰκονομικὴν ἀτομικότητα, διότι ἡ ἁρμονία τῆς θὰ ἐγκεῖται εἰς τὸν συνεταιρισμὸν βιονομικῶν ἀτομικότητων μόνον, ἀτόμων δηλαδὴ τὰ ὅποια θὰ ἔχωσιν ἰκανὸν σθένος νὰ δημιουργῶσι πᾶν ὅ,τι καταναλίσκουν ἀποβλέποντα εἰς τὴν κοινὴν ἁρμονίαν. Κοινωνικὴ ἁρμονία δὲν ἐπιτυγχάνεται ἐκ τῆς συναγωγῆς ἀτόμων ἐχόντων τὴν ἀσθένειαν νὰ θησαυρίζωσι καταναλίσκοντα πᾶν ὅ,τι οἱ ἄλλοι δημιουργοῦσι καὶ ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἀγενῆ ἰκανοποίησιν κληρονομηθέντων ἐνστίκτων, ἢ διάγοντα συμφῶνως πρὸς τὰς δεισιδαιμονίας τῶν συγχρόνων. Τὸ γεγονός ὅτι ὅλοι εἴμεθα σήμερον οἰκονομικαὶ ἀτομικότητες ἀποδεικνύει ὅτι στερούμεθα σθένους, παρορῶμεν τὴν ἰδιοβουλίαν μας, ἐξαρτήσαντες αὐτὴν ἐκ τῶν νόμων τοῦ χρήματος ἀντὶ νὰ ταυτίσωμεν αὐτὴν πρὸς τοὺς νόμους τοῦ βίου. Ζῶμεν κατ' ἐπιφάνειαν, διότι ἀγνοοῦμεν ὅτι ὑπάρχει κέντρον καὶ βάθος ὑπάρξεως κρύπτον τὴν πηγὴν παντὸς ὅ,τι ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἡ βιονομικὴ ἀτομικότης εἶνε ὡς ἀκμαία δρυς ἢ πανσθενὲς ὄρος καὶ ἔχει ἰδίας ρίζας διηκούσας εἰς μέγα βάθος. Ἡ οἰκονομικὴ ἀτομικότης εἶνε νοσηρὸν παράσιτον ὑποκείμενον ν' ἀφαρπασθῇ ὑπὸ τῆς πνοῆς ἐνὸς ἀνέμου. Εἶνε ἀσθενῆς καὶ ἄτονος εἴτε ἔχει χρήματα εἴτε μή. Τὰ χρήματα δὲν εἶνε προῖον οὔτε πηγὴ σθένους. Ἀλάθητον τεκμήριον ἐλλείψεως σθένους εἶνε ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὰ χρήματα, διότι ὁ ἔχων σθένος γνωρίζει ὅτι εἶνε κύριος τῶν χρημάτων καθὼς καὶ παντὸς ἄλλου συμβόλου τῆς ἰδιοβουλίας. Ὁ ἀφοσιούμενος εἰς τὰ σύμβολα ἀποξενοῦται τῆς οὐσίας καὶ τῆς πηγῆς, καὶ περιπίπτει εἰς ἀνυπαρξίαν, δηλαδὴ εἰς ἀθελησίαν. Πᾶν ἄτομον εἶνε ἐνσαρκὸς θέλησις. Ζῆ ἕκαστος καὶ ὑπάρχει ὡς θέλησις, καὶ ὡς θέλησις ἀντλεῖ τὸ σθένος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου οἰκοδομεῖ αὐτοπεποιθῆσιν ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς συναίσθησιν ἀναποδράστου νίκης ἐν πάσῃ περιπτώσει τοῦ βίου, ἀτομικοῦ καὶ συνολικοῦ. Ἡ καλλιέργεια αὕτη εἶνε ἀπλοῦν ζήτημα προσπαθείας. Ὑπάρχει ἄρα πηγὴ σθένους ἐξ ἧς ἀντλοῦμεν, καὶ ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἡ πηγὴ αὕτη εἶνε ἀνεξάντλητος, τὸ πρόβλημα τῆς ὑπάρξεως ἀπλοποιεῖται θαυμασίως: Ἀντλησις σθένους· καλλιέργεια θελήσεως πρὸς ἀντλησιν σθένους· ἐνάσκησις προσπαθείας πρὸς καλλιέργειαν θελήσεως. Ἀναμφιβόλως τὸ σθένος δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ ἀπὸ τὰ ὄσφ, ἀπὸ τὰς ὀλίγας δηλαδὴ οὐσίας ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ σῶμα, οὔτε ἀπὸ τὴν τάξιν μεθ' ἧς τὰ ὄργανα ἡμῶν εἶνε ἐρρυθμισμένα. Ὁ ὄργανισμὸς δύναται νὰ λειτουργῇ ἄριστα καὶ ὁμως νὰ λείπῃ τὸ σθένος τὸ χαρακτηρίζον τὴν

ζωήν. Ὑπάρχει λοιπὸν ἀναγκαίως μία πηγὴ ἐξ ἧς ἀντλείται σθένος ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη ζωτικὴ καὶ τελεσφόρος ἰδιότης. Ἐν τῇ διαρρυθμίσει τοῦ Σύμπαντος δὲν δύναται παρὰ τὴν ὑπάρχῃ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῆς ἀτομικῆς ζωῆς καὶ τῆς Ζωῆς τοῦ συνόλου, ἀφοῦ προφανῶς βλέπομεν ὅτι ἡ φύσις ἐπιμένει νὰ θέλῃ ἄτομα αὐτοτελῆ. Καὶ ἀφοῦ ὑπάρχει ἐπικοινωνία ἀφέντως θὰ ὑπάρχῃ καὶ μέθοδος καθ' ἣν ἡ ζωὴ μεταγγίζεται ἀπὸ τοῦ συνόλου εἰς τὸ ἄτομον καὶ ἀπὸ τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ σύνολον. Καὶ ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν αὐτὴν τὴν μέθοδον ὅπως ἀντιλῶμεν διηνεκῆς σθένος. Τὸ ἀνεξάντλητον τῆς πηγῆς εἶνε ἰδέα δίδουσα πτέρυγας. Πόσον ἀξίος οἴκτου ἀπέναντι αὐτῆς τῆς πραγματικότητος φαίνεται ὁ περιορίζων τὰς προσδοκίας τοῦ εἰς τὰς δῆθεν ἀπτάς ἐγγυήσεις εἴτε φυσιολογικῆς εὐρωστίας, εἴτε φιλίας, εἴτε προστασίας, εἴτε προνομίου, εἴτε κυβερνήσεως, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ διατελῶν τῆς ἀχειροποιήτου ἐγγυήσεως ἧς εἶνε ἐκ γενετῆς κάτοχος. Ἀπέναντι τῆς ἀτέρμονος δεξαμενῆς τοῦ ἀνεξάντλητου σθένους τοῦ συγκρατοῦντος συστήματα καὶ γαλαξίας εἶνε γελοιωδῶς μικροσκοπικὴ, θνητὴ, καὶ πτωχὴ πᾶσα παροχὴ πηγάζουσα ἀπὸ τὰ ὄρια τῶν «ἀπτῶν» συνθηκῶν μας. Ἴνα ἐπιτελέσωμεν τὰ μεγάλα καὶ ἐξαισία δι' ἃ ἀπεστάλημεν ἐνταῦθα, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀνοίξωμεν ἐν τοῖς ἀνακίόροις τῆς ψυχῆς μας πύλας καὶ διόδους βλέπουσας πρὸς τὰς πραγματικὰς πραγματικότητας, ἵνα αὐταὶ εἰσρεύσωσι καὶ δι' ἡμῶν τεθῶσιν εἰς κίνησιν παραμερίζουσαι τὰς νά- νους ἐνεργείας μας καὶ μεταμορφοῦσαι ἡμᾶς εἰς ἐπιγεῖους θεούς. Τότε γνωρίζομεν ποιοὶ εἴμεθα, τότε γεννᾶται ἐν ἡμῖν ἡ συναίσθησις τοῦ ἰθαγενοῦς σθένους καὶ οἱ στοχασμοὶ μας καθίστανται στοχασμοὶ ἰσχύος, κοινωνοῦντες πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀναπέμπει ἰσχύν, στοχασμοὶ θετικοί, δξεῖς, αἰσιόδοξοι, ὄχι πλέον ὑποτασσόμενοι εἰς οἰανδήποτε τῶν ἀδυναμιῶν αἰτινες πολιορκοῦσι τὸν ἀνθρώπον ὡς μικρόβια, ἀλλὰ κραταιῶς συναγείροντες τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως πρὸς δημιουργίαν. Σήμερον ἡ ἐξέλιξις ἔχει ἀνάγκη δημιουργητικωτέρων ὑπουργῶν καὶ κατ' ἀνάγκη θὰ παραγκωνίσῃ τοὺς μὴ γνωρίζοντας ν' ἀντλῶσι σθένος, ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ ἔργον τῆς. Ἡ ἐξέλιξις δὲν σταματᾷ. Ἄν μᾶς ἔφερε μὲ τὸσον μόχθον μέχρι τῆς περιωπῆς ἣν κατέχομεν ἤδη, εἶνε καιρὸς νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἔχομεν τὴν δύναμιν νὰ βαδίσωμεν μόνοι ἐπὶ τὰ πρόσω, ταυτιζόμενοι μὲ τὴν ἐξέλιξιν. Διατί οἱ πλεῖστοι καταβαλλόμεθα ἐν ταῖς δυσκολίαις τοῦ βίου, ἠτιώμεθα ὑπὸ τῶν ἀδυναμιῶν ἃς καλοῦμεν κακίας, παρεκτροπᾶς καὶ τοιαῦτα; Ὁ λόγος τῆς ἥττης εἶνε ὄχι ὅτι εἴμεθα ἀνίσχυροι ν' ἀρθῶμεν ὑπέρτεροι τῶν ἀτελειῶν, ἀλλὰ διότι ἀγνοοῦμεν ὅτι αὐτόχρομα ἔχομεν πᾶσαν τὴν ἀπαιτουμένην ἰσχύν. Ὁ ἀνθρώπος εἶνε ἐνότης ἀπαρτιζομένη ἀπὸ σῶμα,

νοῦν, ψυχὴν καὶ πνεῦμα καὶ ὁ κόσμος εἶνε ἐπίσης τετρικτὸς παραλλήλων στοιχείων. Ἡ καταπληκτικὴ δύναμις ἧτις ἐλαύνει τὰς ἀπειρίας καὶ τὰς αἰωνιότητας, ὅπως παιδίσκη ἐλαύνει τὰς πλλαγόνας καὶ τὰς σφαῖρας τῆς, εἶνε ἡ δύναμις ἀκριβῶς ἐξ ἧς ἕκαστος ἡμῶν ἐξυφάνθη καὶ ἐκπορεύεται ἀνακεφαλαίων τὰς ἰδιότητάς τῆς ἀκριβῶς ὡς ὁ σπόρος τοῦ καρποῦ ἀνακεφαλοῖ τὰς ἰδιότητάς τοῦ δένδρου. Τὸ ἀπειρον καὶ αἰώνιον σθένος ὅπερ ζωογονεῖ τὴν φύσιν εἶνε τὸ σθένος ὅπερ ἀνίκει εἰς ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν δικαίωματι ταυτότητος; δικαίωματι ὁμοουσιότητος. Θέλεις ν' ἀναπτύξῃς σθένος, διεύθυνον συστηματικῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς σου πρὸς πᾶν ὅ,τι ἐκπροσωπεῖ ἰσχύν καὶ γοργότητα. Ἀναλογίζου τὴν ἀτέρμονα δρᾶσιν, ἧτις σὲ περιβάλλει καὶ σὲ πληροῖ, ἧτις διαθέει πᾶν μόριον τῆς ὑπάρξεώς σου καὶ ἧτις ὑφίσταται ἐντὸς παντὸς σφαιριδίου τοῦ αἱματός σου. Ἐνθυμοῦ ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ ὁποία σὲ συνδέει πρὸς τὸ Σύμπαν καὶ σὲ θέτει εἰς συνάφειαν, ἑταιρίαν καὶ ἀλληλεγγύην μὲ τὸν Ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ μὲ τὰ βαθύτατα βάθη τοῦ οὐρανοῦ χώρου καὶ ἐνθυμοῦ ὅτι αὐτὴ ἡ δύναμις εἶνε ἡ οὐσία ἐξ ἧς συνίστασαι. Ἐνθυμοῦ ὅτι αὐτὴ ἡ δύναμις ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ ἕκαστον δένδρον, ἕκαστον ἄστρον, ἕκαστον ἔμψυχον ὅπερ βλέπεις καὶ ἀπὸ ἕκαστον ἦχον ὅστις κραδαίνεται. Ἐνθυμοῦ ὅτι εἰς τὴν δύναμιν αὐτὴν συνίσταται ἡ εὐωδία τοῦ ἀνθους καὶ ἡ λαμπηδὼν τοῦ Ἥλιου, ἡ γοητεία τοῦ ἄσματος καὶ τὸ μένος τῆς θυέλλης, ὁ ἐνθουσιασμός τῆς φιλίας καὶ ἡ οἰκοδομὴ τῶν πυραμίδων. Ἐνθυμοῦ ὅτι ἐξ ὄλων τῶν ἐξαισιῶν καὶ πανισχύρων μεγάλων τε καὶ θαυμασίων τῆς φύσεως δὲν εἶνε οὔτε ἐν ὅπερ νὰ μὴ εὐρίσκεται λανθάνον ἐντὸς τῆς οὐσίας ἐξ ἧς ἐπλάσθη ἡ ψυχὴ σου ἀναμένον τὴν νόησίν σου, τὴν θέλησίν σου καὶ τὴν προσπάθειάν σου, ὅπως ἐκδηλωθῇ ὡς μεγαλοῦργημα τι, ὡς σωτηρία, ὡς αἰών. Ἐνθυμοῦ ταῦτα συστηματικῶς, ἀναλογίζου ταῦτα ἀδιαιλείτως καὶ ἐπιμόνως καὶ θὰ ἴδῃς τὸ σθένος σου διηνεκῶς βλαστάνον καὶ φυτόμενον ὑπεράνω παντὸς ὅ,τι μέχρι τοῦδε ἐθεώρεις «ἀνώτερον τῶν δυνάμεών σου». Αὐταὶ εἶνε οἱ ὄροι τῆς ὑπάρξεως, καὶ εἰς ὃν βαθμὸν τοὺς ἀναγνωρίζομεν κατὰ τοσοῦτον αἱ συνθῆκαι τοῦ βίου ὑποτάσσονται εἰς ἡμᾶς. Ὅσο εὐρύτερος ὁ ὀρίζων δὲν περιλαμβάνει ἡ στοργὴ μας τόσῳ μεγαλῆτερον τὸ σθένος μας. Ὅσο ζωηρότερα ἡ συναίσθησις ἡμῶν ὅτι εἴμεθα υἱοὶ Θεοῦ, καὶ θυγατέρες Θεοῦ, τόσῳ θειότερος καὶ κραταιότερος ὁ χαρακτήρ τοῦ σταδίου μας, καὶ τόσῳ προθυμότερον ἀφιερῶμεν τὰς δυνάμεις μας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνόλου.

Οἱ δύο τελευταῖοι θησαυροὶ 6—Ἔργασια, 7—Πνευματικότης θὰ δημοσιευθῶσιν εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Ὀκτωβρίου.